МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **ВИЯВЛЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІЛЮСТРУВАННЯ ПОСІБНИКА ДЛЯ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ «МОВА ГРАФІТНОГО ОЛІВЦЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0224-з-дн
спеціальності 022 «Дизайн»
освітньо-професійної програми «Графічний дизайн»
Рябець Тетяна Олександрівна

Керівник: доцент кафедри дизайну,
к. пед. н _____ Ганна БРЯНЦЕВА

Рецензент: доцент кафедри дизайну,
PhD _____ Ганна ЧЕМЕРИС

Запоріжжя

2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *соціальної педагогіки і психології*
Кафедра *дизайну*
Рівень вищої освіти *другий (магістерський)*
Спеціальність *022 «Дизайн»*
Освітньо-професійна програма *«Графічний дизайн»*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри дизайну
_____ Ганна ЧЕМЕРИС
«____» _____20_ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Рябець Тетяні Олександрівні

1. Тема роботи: *«Виявлення художньо-естетичних особливостей ілюстрування посібника для майбутніх художників «Мова графітного олівця»* науковий керівник роботи *к.п.н, доц. Брянцева Г.В.* затверджені наказом ЗНУ № 1393-с від 02.10.2025
2. Строк подання студентом роботи: *15.01.2026*
3. Вихідні дані до роботи: _____
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): *Особливості створення посібника та визначення його художньо-естетичних принципів; передпроєктний етап створення посібника; концепція та технологія ілюстрування збірника*
5. Перелік графічного матеріалу: *презентація, демонстраційна графіка, електронна версія посібника.* _____
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Надано	Отримано

7. Дата видачі завдання: 15.11.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1	*Реєстрація теми. Призначення наукового керівника. Затвердження теми*	*Листопад 2024*	
2	*Отримання завдання на проведення дослідження теми*	*Грудень 2024*	
3	*Здійснення передпроєктної аналітичної роботи*	*Січень 2025*	
4	*Визначення концепції проєктування. Дослідження предмету теми*	*Січень 2025*	
5	*Пошуковий етап. Процес проєктування з описом результатів виконання*	*Лютий-березень 2025*	
6	*Завершення проєктування посібника та розробки (в чернетках) для отримання фінальних коментарів від керівника*	*Травень 2025*	
7	*Подання чернетки ПЗ та дизайн-проєкту для проходження передзахисту. Підготока доповіді та презентаційного супроводу для передзахисту/захисту*	*Вересень 2025*	
8	*Проходження нормоконтролю, проходження рецензування, отримання довідки про антиплагіат-перевірку.*	*Вересень 2025*	
9	*Отримання допуску до захисту. Отримання відгуку наукового керівника, передача в повному обсязі кваліфікаційної роботи на кафедру. Передзахист*	*Листопад 2025*	
10	*Захист кваліфікаційної роботи на засіданні ЕК*	*Лютий 2026*	

Студент _____ Тетяна РЯБЕЦЬ

Науковий керівник роботи _____ Ганна БРЯНЦЕВА

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Ганна ЧЕМЕРИС

АНОТАЦІЯ

Рябець Т. Виявлення художньо-естетичних особливостей ілюстрування посібника для майбутніх художників «Мова графітного олівця»: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 022 «Дизайн» освітньо-професійної програми «Графічний дизайн» / наук. керівник, к.пед.н, доц. Г. В. Брянцева. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 92 с.

UA : Робота викладена на 92 сторінках друкованого тексту. Перелік посилань включає 47 джерел. Об’єкт дослідження: посібник, що покликаний розвивати творчі здібності дітей. Предмет дослідження: художні засоби та прийоми візуалізації ілюстрацій дитячої літератури з метою розвитку їх художньо-естетичних здібностей. Мета дослідження: здійснення теоретичного аналізу дитячої літератури з теми «Графіка», «Книжкова ілюстрація»; вивчення передового досвіду митців та графічних дизайнерів з даної теми, аналіз їх робіт з метою розробки ілюстрацій та проєктування посібника «Мова графітного олівця».

Ключові слова: графічний дизайн, книжкова ілюстрація; графіка; засоби художньої виразності.

Ryabets T. Revealing the artistic and aesthetic features of illustrating the manual for future artists ‘The Language of Graphite Pencil’: Master's thesis in specialty 022 “Design”, Educational and Professional Program “Graphic Design” / Prof. H.V. Bryantseva. Zaporizhzhia: ZNU, 2024. 92 p.

EN : The work is presented on 92 pages of printed text. The list of references includes 47 sources. Object of research: a manual designed to develop children's creative abilities. The subject of the study: artistic means and techniques of visualisation of illustrations of children's literature in order to develop their artistic and aesthetic abilities. The purpose of the study: to carry out a theoretical analysis of children's literature on the topics of Graphics and Book Illustration; to study the best practices of artists and graphic designers on this topic, analyse their work in order to develop illustrations and design ‘The Language of the Graphite Pencil’

Key words: graphic design, book illustration; graphics; means of artistic expression.

Апробація кваліфікаційної роботи:

1. Міжнародна науково-практична конференція “Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи” присвячена 10-річчю комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

ЗМІСТ

ВСТУП.....6

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІЛЮСТРУВАННЯ ПОСІБНИКІВ.....12

1.1. Визначення та особливості посібників для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей.....12

1.2. Особливості дизайну та ілюстрування посібників.....16

1.3. Специфіка створення дитячих посібників, поєднання текстового та візуального компонентів.....22

РОЗДІЛ ІІ КОНЦЕПЦІЯ ІЛЮСТРУВАННЯ ПОСІБНИКА "МОВА ГРАФІТНОГО ОЛІВЦЯ".....25

2.1. Дослідження популярності посібників для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей на ринку України.....25

2.2. Аналіз аналогів та прототипів посібників.....30

2.3. Формування концепту зорового ряду.....43

РОЗДІЛ ІІІ ПРОЄКТУВАННЯ ПОСІБНИКА "МОВА ГРАФІТНОГО ОЛІВЦЯ".....49

3.1. Деталізація етапів розробки та реалізація дизайн-концепції.....49

3.2. Розробка дизайну та ілюстрування посібника.....53

3.3. Проєктування обкладинки.....66

ВИСНОВКИ.....68

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....70

ДОДАТОК А Дитячі видання, присвячені мистецтву.....75

ДОДАТОК В Розгорти книги.....80

ДОДАТОК Г Мокапи розробки.....91

ВСТУП

Актуальність теми. Через те, що сучасний світ насичений цифровими технологіями та візуальною інформацією, питання розвитку художньо-естетичних здібностей дітей набуває особливої актуальності, а саме через використання спеціально призначених посібників.

З досвіду педагогічної діяльності в мистецькій школі спостерігається одна з важливих проблем, яка на перший погляд здається незначною, проте має великий вплив на якість художнього навчання дітей. Йдеться про недостатню обізнаність батьків та самих дітей щодо вибору відповідного графічного олівця для занять образотворчим мистецтвом.

Багато батьків, навіть із найкращими намірами, часто купують для дитини олівці випадково – орієнтуючись на ціну, зовнішній вигляд упаковки чи рекламу. У більшості випадків це олівці, які не забезпечують необхідної якості лінії, м’якості штриха чи тональної гами, що має важливе значення у навчанні академічного рисунка. Діти ж узагалі рідко розуміють різницю між маркуванням твердості (H, HB, B, 2B тощо) і не вміють ними користуватись залежно від завдання. Це створює бар’єр у формуванні навичок малювання, ускладнює виконання завдань та гальмує розвиток естетичного мислення.

Аналіз ринку свідчить, що хоча асортимент графітних олівців в Україні та за її межами доволі широкий, видавнича продукція, яка доступно пояснює дітям і батькам, як обирати і використовувати олівець як художній інструмент, майже відсутня. Посібники з малювання здебільшого орієнтовані на сам процес зображення але не розкривають значення інструменту як ключового елемента вираження.

Це свідчить про існування реальної потреби в авторському посібнику, який у доступній, емоційно-привабливій формі (з елементами казки, діалогу, ілюстрацій) допоможе дітям:

– зрозуміти будову та особливості графітного олівця;

– навчитися обирати інструмент під конкретне творче завдання;

– побачити художню цінність простого олівця як засобу вираження;

– розвивати навички штрихування, роботи з тоном, формою, простором.

Такий підхід водночас буде корисним для батьків та педагогів, які прагнуть підтримати дитину в її художньому розвитку, але потребують зрозумілих, фахово укладених матеріалів.

Графітний олівець – це один із найважливіших інструментів у творчому становленні майбутніх художників, адже саме з нього починається знайомство з основами рисунка, штрихування, форми та тону. Однак, щоб зацікавити дитину та допомогти їй розкрити свій художній потенціал, необхідно використовувати доступні та привабливі методи навчання. Одним із таких методів є поєднання ілюстрацій та тексту з елементами казки. Художня казка створює особливий емоційний зв'язок між дитиною та навчальним матеріалом. Так процес навчання стає не лише інформативним, а й захопливим. Сучасна людина звикла сприймати інформацію візуально, тому ілюстрації в даному випадку відіграють ключову роль.

Посібники для юних художників спряють їх творчому розвитку, оскільки структурують знання, пояснюють технічні аспекти малювання та надихають на власні експерименти. Особливо ефективними є ті, що містять інтерактивні елементи, історії та якісні ілюстрації.

На книжкових полицях магазинів можна зустріти різні видання з ілюстраціями, які не завжди мають високий професійний рівень. Художники шукають нові рішення, використовують комп’ютерну графіку. Авторські ілюстрації все більше привертають до себе увагу. Вони є унікальними, тому що відображають індивідуальне бачення художника, краще розкривають ідею, концепцію та створюють відповідний настрій, допомагаючи дітям краще засвоїти матеріал.

У цій роботі досліджуються художньо-естетичні особливості ілюстрування посібника для майбутніх художників «Мова графітного олівця»;

розкриваються тонкощі технічних навиків володіння простим олівцем (види штрихування, вибір матеріалів, побудова форми, правила композиції); проводиться аналіз, яким чином поєднання текстового та візуального ряду сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню художніх навичок та розвитку творчого мислення у дітей. Посібник поєднує в собі методичні рекомендації, художню казку та авторські ілюстрації, що сприятимуть формуванню навички роботи з простим олівцем і надихатимуть на власні експерименти.

Згідно до сучасних тенденцій у графічному дизайні, з огляду на зростаючу роль візуального матеріалу, а особливо в дитячій літературі та вищевикладене зазначимо, що тема нашого дослідження в наступному формулюванні: «Виявлення художньо-естетичних особливостей ілюстрування посібника для майбутніх художників «Мова графічного олівця» є актуальною.

Ступінь дослідженості питання. У різні роки дослідженнями технологій та проєктування, художньо-естетичних особливостей ілюстрування дитячих книг займались такі відомі науковці, як Пушкар О., Андрющенко Т. [15], [16], Белічко Н. [5], Давиденко Л. [6], Єфімова М. [7], [8], Пітеніна В. [10], Никоненко Т. [11], Мукосієнко, К., Кравченко, О. [12], Дорошенко А. [13], Данкан Р., Сміт М., Левіц П. [14], Марк Аахус [9].

Ілюстрація повинна основуватися на тексті, відображати його зміст та ключові образи. Вона допомагає краще зрозуміти задумку автора, візуалізує події, персонажів, а також допомагає краще сприйняти художній або навчальний матеріал.

Актуальність і теоретична значущість проектної проблеми дозволяє нам визначити предмет, об’єкт та завдання дослідження.

Об'єкт дослідження – посібник, що покликаний розвивати творчі здібності дітей.

Предмет дослідження – художні засоби та прийоми візуалізації ілюстрацій дитячої літератури з метою розвитку художньо-естетичних здібностей дітей.

Мета роботи: виявити та проаналізувати художньо-естетичні особливості ілюстрування навчального посібника для майбутніх художників на прикладі проєкту «Мова графітного олівця» та створенні візуального ряду, що сприяє формуванню образного мислення, розвитку графічних навичок і естетичного бачення у дітей

Виходячи з формулювання об’єкту, предмету та мети дослідження необхідно виконати наступні **завдання**:

1. Проаналізувати літературні та інтернет-джерела, присвячені ілюструванню дитячих посібників для розвитку творчих здібностей

2. Дослідити різні художні засоби та прийоми візуалізації літературного тексту.

3. Розробити концепцію та макет проєкту.

4. Розробити посібник «Мова графітного олівця», застосовуючи набуті знання з аналізу художньо-естетичних особливостей в ілюструванні посібника для майбутніх художників.

Для реалізації поставлених задач були обрані наступні **методи**: *теоретичні*: вивчення й теоретичний аналіз літературних та інтернет-джерел з графічного дизайну, ілюстрування посібників та інших видань для розвитку творчих здібностей; аналіз та синтез наукових матеріалів з графічного дизайну та ілюстрування. Були використані наступні *методи дизайн-проектування*: методика предпроектного аналізу, дослідження цільової аудиторії, аналіз аналогів та прототипів в ілюструванні посібників для розвитку творчих здібностей дітей; методи проєктування: графічне проектування концепції посібника, розробка ескізів та ілюстрацій, створення візуального стилю і композиції; літературознавчий аналіз пізнавального і навчального тексту з метою виявлення його тематики, ідейного змісту, художніх особливостей;

теоретичні – вивчення й теоретичний аналіз загальної та спеціальної літератури; аналіз існуючих аналогів та прототипів; методи дослідження цільової аудиторії.

Концепція проєкту. В основі ідеї кваліфікаційної роботи лежить дослідження художньо-естетичних особливостей ілюстрування посібника для майбутніх художників «Мова графітного олівця». Проєкт передбачає створення візуальних образів, що матимуть подвійне завдання – бути водночас пізнавальними та емоційно насиченими, стимулювати розвитку творчої уяви та естетичного смаку майбутніх художників . Візуальні образи розроблятимуться з урахуванням вікових особливостей цільової аудиторії, принципів дитячої ілюстрації, сучасних тенденцій графічного дизайну та художніх традицій.

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у розробці авторського ілюстративного матеріалу для посібника; поєднання візуального матеріалу, навчально-художнього тексту і казкової історії з урахуванням вікових та психологічних особливостей учнів молодшого та середнього шкільного віку.

Практична цінність кваліфікаційної роботи полягає в розробці та створенні посібника, який може бути використаний у навчальному процесі в закладах загальної середньої та позашкільної освіти, а також у творчих студіях і гуртках образотворчого мистецтва. Ілюстрації виконують не лише пізнавальну, а й виховну функцію, мотивуючи дітей до творчої діяльності. Посібник може бути основою для подальшої розробки видань для майбутніх художників.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом включення тез до міжнародної науково-практичної конференції “Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи” присвяченої 10-річчю комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради та розміщення публікації в збірнику матеріалів (28.10.2025 р).

Структура пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 9292 сторінок, 18 ілюстрацій, 47 літературних джерел. Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи становить 70 сторінок.

У *вступі* обґрунтовується актуальність дослідження, розкривається науковий апарат дослідження: мета, предмет, об'єкт, задачі, методи дослідження, наукова новизна, теоретичне та практичне значення роботи.

У *першому розділі «Теоретичні основи дослідження художньо-естетчних особливостей ілюстрування посібників»* розглянуто наукові підходи до проблеми ілюстрування навчальних видань, визначено сутність понять «ілюстрація», «посібник», «художньо-естетичні особливості», а також проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних дослідників у цій сфері.

У *другому розділі «Формування передпроєктного рішення: концепція ілюстрування посібника «Мова графітного олівця»* здійснено аналіз цільової аудиторії, окреслено мету і завдання ілюстрування, обґрунтовано дизайн-концепцію та визначено стилістичні та образні рішення майбутнього посібника.

У *третьому розділі «Проєктування посібника «Мова графітного олівця»* описано практичний етап роботи: виконано пошукові ескізи, створено ілюстративний матеріал, розроблено макет посібника та описано особливості використання художніх і графічних засобів.

У висновках наведено основні підсумки наукового дослідження. Також в роботі представлено розроблений ілюстративний матеріал, пошукові ескізи, макетні розробки та інші супровідні матеріали, які відображають процес реалізації проєкту.

Додатки містять завершальний етап реалізації концепту посібника «Мова графітного олівця», до яких увійшли макет обкладинки, форзаци та всі авторські розвороти видання.

РОЗДІЛ І
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІЛЮСТРУВАННЯ ПОСІБНИКІВ

1.1. Визначення та особливості посібників для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей

Посібник – це навчальне або методичне видання, яке призначене для надання допомоги у навчанні, будь то у школі, університеті чи для самостійного вивчення. Воно може бути у формі книги, брошури, електронного документу або інших наочних матеріалів, і слугує для пояснення, доповнення або заміни підручника.

Посібник – це навчально-методичне видання, яке містить структурований виклад теми, поєднує теоретичну інформацію з практичними завданнями (вправами, схемами, прикладами) і спрямоване на навчання, закріплення або поглиблення знань та умінь учнів [1].

Посібники відіграють важливу роль у процесі навчання, розвитку та здобуття нових знань. Вони створені для того, щоб допомогти людині краще зрозуміти складні теми, застосовувати знання на практиці та розширювати свій кругозір. Існує кілька основних видів посібників, кожен з яких має свої особливості та призначення: навчальний, наочний, практичний, електронний.

Навчальний посібник є незамінним інструментом для тих, хто прагне отримати глибші знання з певної теми. Він може доповнювати підручник або навіть замінювати його, пропонуючи більш детальне пояснення матеріалу. У таких посібниках часто можна знайти приклади застосування теорії, методичні рекомендації та завдання для самостійної роботи [2]. Це робить навчальний посібник важливим ресурсом для студентів, викладачів і всіх, хто цікавиться систематичним вивченням певної дисципліни. Практичний посібник орієнтований на тих, хто вже працює у певній галузі або готується до

практичної діяльності. Такий посібник допомагає оволодіти конкретними навичками та знаннями, необхідними для виконання професійних завдань. Він є своєрідним путівником для спеціалістів, які прагнуть вдосконалювати свої вміння та бути впевненими у своїх діях. Наочний посібник – це чудовий спосіб зробити навчання більш доступним і цікавим. Використовуючи зображення, схеми, графіки чи ілюстрації, він допомагає краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Такий формат особливо корисний для вивчення візуально складних дисциплін, де важливо не лише читати текст, а й бачити його втілення наочно.

Електронний посібник - це навчальне видання в електронній формі, що може включати мультимедійні елементи та забезпечувати інтерактивність. Бібліографічний посібник - це упорядкований перелік бібліографічних записів, що використовується для фіксації та передачі бібліографічної інформації.

Отже, посібник – це широкий термін, що охоплює різноманітні навчальні та методичні матеріали, які допомагають у засвоєнні знань та навичок.

Посібник «Мова графічного олівця» відноситься до наочно-навчального видання.

Навчальний посібник має виконувати кілька основних функцій [2],[36].

1. Інформаційна функція передбачає репрезентацію предметних знань про навколишній світ, способи пізнавальної і практичної діяльності, а також цінності. Важливо, щоб зміст посібника був не лише інформативним, але й сприяв формуванню спеціальних умінь, навичок і компетентностей. Це дозволяє дітям не просто отримувати знання, а й навчатися їх застосовувати у реальному житті [2].

2. Розвивальна функція навчального видання спрямована на розвиток пізнавальних процесів і формування ключових компетентностей, таких як вміння вчитися. У межах концепції «навчання впродовж життя» важливо закладати фундамент для самостійного навчання, яке буде супроводжувати людину протягом усього її життя. Навчальний матеріал має бути побудований

таким чином, щоб стимулювати інтерес до пізнання, розвивати критичне мислення та творчі здібності [2].

3. Виховна функція посібника полягає у формуванні емоційно-ціннісного ставлення до світу. Через тексти, завдання і запитання діти мають можливість осмислювати події, явища, вчинки, аналізувати емоційну сферу – як свою власну, так і інших людей. Це сприяє розвитку емпатії, моральних орієнтирів і загальнолюдських цінностей. Важливим є також емоціогенність навчального матеріалу – його здатність викликати позитивні почуття та зацікавленість [2].

4. Мотиваційна функція навчального видання полягає у підтримці інтересу до навчання через раціональну організацію навчальної діяльності. Посібник має допомагати дітям засвоювати знання, уміння та навички, водночас формуючи здатність до самостійного навчання. Це особливо важливо у молодшому шкільному віці, коли закладаються основи навчальної мотивації [2].

Сучасні вимоги до створення дитячих видань передбачають врахування художньої грамотності та естетичної виразності [3]. Навчальні посібники повинні бути оформлені з урахуванням національно-культурних традицій і глобалізаційних тенденцій. Гармонійне поєднання змісту і форми сприяє тому, що діти сприймають матеріал не лише розумом, але й серцем [4], [18].

Посібник для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей це навчальне видання, що містить систему завдань, методичних рекомендацій, ілюстративного матеріалу та теоретичних відомостей, спрямованих на формування у дітей здатності сприймати, розуміти, оцінювати й створювати мистецькі образи. Такі посібники відіграють роль посередника між дитиною й мистецтвом, формуючи стійкий інтерес до творчості та забезпечуючи індивідуалізацію навчання.

До особливостей посібників для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей належать: вікова відповідність, інтегрованість змісту, наявність візуальних і художніх зразків, поступове ускладнення завдань, звернення до

емоційного досвіду дитини, творчий характер завдань, методична спрямованість.

Зміст посібника має відповідати психологічним та пізнавальним можливостям дітей певної вікової категорії. Завдання мають бути посильними, цікавими, сприяти розвитку уяви, фантазії, логіко-образного мислення.

Якщо в посібнику використовується поєднання знань із різних галузей (образотворче мистецтво, музика, література, театральне мистецтво) – це сприяє комплексному розвитку естетичного світосприйняття дитини та кращому засвоєнню матеріалу [17].

Використання ілюстрацій, репродукцій творів мистецтва, схем, авторських малюнків активізують сприймання та слугують взірцем для аналізу й творчої інтерпретації.

Структура посібника має забезпечувати логічну послідовність і поступовий перехід від простих до складніших видів діяльності, що сприяє поступовому формуванню навичок та самостійності.

Завдання мають стимулювати рефлексію, емоційне переживання мистецького образу, розвиток естетичної оцінки.

Важливою особливістю є наявність завдань, які не мають єдиного правильного рішення, що дає змогу дитині проявити індивідуальність, креативність, оригінальність мислення.

Якісний посібник має супроводжуватися рекомендаціями для вчителя щодо організації занять, методів мотивації, аналізу учнівських робіт, що робить його ефективним інструментом навчання.

Таким чином, посібники, що створюються для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей, мають відповідати не лише освітнім стандартам, а й потребам дитячої особистості в емоційно-естетичному пізнанні світу. Їх зміст має бути живим, образним, натхненним таким, що спонукає дитину до внутрішнього діалогу з мистецтвом і самовираження.

1.2. Особливості дизайну та ілюстрування посібників

Дизайн та ілюстрування навчального посібника є надзвичайно важливими складовими, які визначають його привабливість, зручність у користуванні, педагогічну ефективність та здатність впливати на емоційно-естетичну сферу дитини. Особливо це актуально для посібників, орієнтованих на розвиток художньо-естетичних здібностей, де візуальне оформлення відіграє не лише декоративну, а й змістову функцію. В даному випадку ми можемо віднести такого плану посібник до різновиду дитячих видань.

Пошук нових шляхів у дизайні дитячої книги в Україні є важливим завданням, що вимагає не лише технічного підходу, а й глибокого розуміння культурного контексту, національної ідентичності та потреб маленького читача. Дитяча книга це більше, ніж просто об'єкт для читання. Вона є каналом передачі цінностей, емоцій, знань і уявлень про світ, що формує особистість дитини [7].

У процесі створення дитячої книги важливо звертати увагу на три ключові рівні її структури: змістовий, образотворчий та архітектонічний. Змістовий рівень є основою, адже саме він передає ідею твору, його наратив і мораль. Це той рівень, де слова оживають, стаючи містком між автором і дитиною. Водночас важливо пам'ятати, що мова дитячої книги має бути доступною, але не спрощеною до примітивності. Вона повинна спонукати до роздумів, викликати емоції й стимулювати уяву.

Образотворчий рівень це те, що робить книгу візуально привабливою та допомагає дитині зануритися у світ історії. Ілюстрації, шрифти, декоративні елементи усе це має бути гармонійно пов'язане зі змістом книги. Ілюстрації можуть не лише доповнювати текст, а й розширювати його значення, додаючи нові шари інтерпретації. Важливо враховувати вікові особливості читачів: для найменших дітей потрібні яскраві й прості зображення, тоді як для старших більш деталізовані й концептуально насичені.

Архітектонічний рівень визначає фізичну форму книги її формат, обкладинку, макет сторінок. Цей рівень впливає на те, наскільки зручною буде книга для дитини. Наприклад, для малюків важливими є міцні сторінки та зручний розмір, тоді як для підлітків можна експериментувати з нестандартними рішеннями, які підкреслюють унікальність видання.

Особливу увагу слід приділити національному контексту в дизайні дитячих книг. Українська дитяча книга має не лише розважати чи навчати, а й бути носієм культури, традицій і цінностей. У цьому контексті важливо використовувати елементи української символіки, народного мистецтва та історичних сюжетів. Це допоможе дітям краще усвідомити свою національну ідентичність і відчути гордість за свою країну.

Дизайн дитячої книги це не просто процес створення красивого об’єкта. Це відповідальна місія, спрямована на формування гармонійної особистості дитини. Кожна деталь від вибору кольору до стилю ілюстрацій має значення. Водночас важливо пам’ятати про інтеграцію сучасних технологій та інноваційних підходів у цей процес. Це дозволить створювати книги, які не лише відповідатимуть сучасним запитам, а й залишатимуться актуальними в майбутньому. Дизайн дитячої книги в Україні має стати синтезом традицій і новаторства, естетики та функціональності, культури й технологій. Лише так можна створити видання, які будуть не просто приємними для читання, а й стануть важливим елементом виховання майбутніх поколінь [7].

Зробимо аналіз сторінок дитячих посібників, що добре ілюструють різні підходи до дизайну та ілюстрування

Розглянемо посібник «Крок до школи. Вчимось малювати без проблем» (видавництво Школа) (*див. рис. 1.2.1*).

Рисунок 1.2.1 – Обкладинка посібника «Крок до школи. Вчимось малювати без проблем»

Його головною метою є у простій та доступній формі допомогти дитині оволодіти першими графічними навичками, розвинути координацію та м'язову пам'ять руки і як результат навчитися малювати прості об'єкти: геометричні фігури, іграшки, силуети тварин та людей тощо. Автори обрали стиль оформлення: великі зображення з чітким контуром; яскраві, контрастні кольори; мінімум тексту, короткі інструкції у формі діалогу. Наприклад: «Домалюй, поступово додаючи деталі», «Домалюй по пунктирам», «Підбери кольори», «Зроби власний малюнок» (*див. рис. 1.2.2)*.

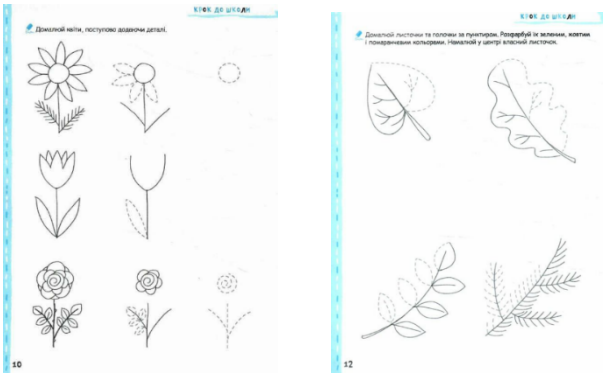

Рис. 1.2.2 – Розворот посібника «Крок до школи. Вчимось малювати без проблем»

Образотворчий рівень: в посібнику переважають навчальні ілюстрації (покрокове малювання); ілюстрації дублюють і супроводжують кожне завдання; використання простих образів.

Архітектоніка - домірність розташування частин, їхня логічна співпорядкованість: сторінка поділена на частини: зразок – інструкція – місце для виконання; багато «вільного простору» – зручно для малювання.

Посібник ідеально підходить для дітей 5–7 років, оскільки відповідає віковим особливостям сприймання та мислення – прості форми, велике зображення, чітка структура..

Посібник «Крок до школи. Вчимось малювати без проблем» (видавництво Школа) є чудовим інструментом для перших кроків дитини у світі малювання. Його створено з метою зробити процес навчання легким, цікавим і доступним для маленьких учнів. У цьому альбомі-посібнику гармонійно поєднано репродуктивно-творчі та художньотворчі завдання, які допомагають дітям опанувати базові графічні навички, розвинути координацію рухів і м’язову пам’ять руки.

Особливість цього посібника полягає в тому, що він спрямований не лише на навчання технічним аспектам малювання, але й на розвиток творчості та уяви. Завдяки вправам, розробленим відповідно до Типових освітніх програм МОН України, учні мають можливість вивчати основи образотворчого мистецтва в ігровій та ненав’язливій формі. Завдання побудовані так, щоб дитина поступово навчалася малювати прості об’єкти геометричні фігури, іграшки, силуети тварин і людей. Це дозволяє їй відчути радість від створення власних малюнків і впевненість у своїх здібностях. (*див. рис. 1.2.3*).

Рис. 1.2.3 – Обкладинка та сторінка альбому-посібника «Маленький художник»

Матеріали посібника ґрунтуються на підручнику «Мистецтво. 4 клас» (автор Л. Масол та ін.), що є невід'ємною частиною освітнього процесу в українських школах. Це забезпечує системність і відповідність навчального матеріалу сучасним стандартам освіти, а також сприяє розвитку універсальних якостей учнів, таких як уважність, наполегливість і зосередженість.

Кожна дитина має природну потребу у творчості, і цей посібник допомагає розкрити її потенціал. Він не лише навчає малювати, але й сприяє формуванню сенсорних здібностей, розвиває дрібну моторику та вміння сприймати навколишній світ через образи й форми. Завдяки цьому діти стають більш чутливими до краси та гармонії, що оточує їх у повсякденному житті.

Посібник «Крок до школи» це не просто навчальний матеріал, а справжній помічник для вчителів і батьків у процесі виховання творчої та гармонійної особистості. Він демонструє, що малювання це не лише про техніку, а й про емоції, натхнення та можливість самовираження. Кожна сторінка цього альбому-посібника сповнена турботи про дитину та прагнення допомогти їй зробити перші впевнені кроки у світ мистецтва.

Автори обрали стилізовані авторські ілюстрації; комбіноване поєднання кольорових і чорно-білих малюнків; декоративні елементи у межах композиції.

Образотворчий рівень: багато образів-фантазій; є завдання на домальовування, продовження сюжету; візуальна стимуляція до уяви.

Архітектоніка: сторінки організовані у вигляді тематичних блоків, є віконця, підказки, стрілки.

Даний посібник орієнтований на дітей 9-10 років, має складнішу візуальну систему, розвиває асоціативне мислення, фантазію, креативність.

Альбом-посібник з образотворчого мистецтва укладений за новою чинною програмою «Образотворче мистецтво» для 3 класу та підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко «Образотворче мистецтв. 3 клас». Видання містить визначення основних художніх термінів, у доступній для учнів формі пояснює

особливості мови різних видів образотворчого мистецтва, пропонує цікаві вправи та творчі завдання. Багатий ілюстративний ряд знайомить учнів із чудовими творами вітчизняних та зарубіжних митців (*див. рис. 1.2.4*).

Рис. 1.2.4 – Обкладинка та розворот альбому-посібника «Образотворче мистецтво» для 3 класу та підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко «Образотворче мистецтв. 3 клас».

Зазвичай такі видання адресовані вчителям загальноосвітньої школи й передбачають реалізацію програмових цілей уроку а також розроблені для відповідних класів (*див. рис. 1.2.5*).

Рисунок 1.2.5 – Приклади навчальних посібників-альбомів для 2, 3, 4-х класів

Отже, грамотний дизайн та ілюстрування посібника – це не просто оформлення, а частина цілісної педагогічної концепції, де кожен елемент має свою функцію: навчальну, виховну, емоційну та естетичну.

1.3. Специфіка створення дитячих посібників, поєднання текстового та візуального компонентів

Створення дитячих посібників – це складний творчо-педагогічний процес, що поєднує елементи навчання, виховання та мистецтва. Особливістю таких видань є їх спрямованість на специфічного адресата – дитину, сприймання якої відрізняється образністю, емоційністю, нестійкістю уваги та потребою у зоровій підтримці тексту. Тому поєднання текстового та візуального компонентів у дитячому посібнику не є другорядним, а визначальним чинником ефективності засвоєння інформації.

Звернімося до наукових праць Єфімової Марії Петрівни, яка наголошує на тому, що «Сучасні дослідження в галузі педагогіки, психології та дизайну вказують на те, що візуальна складова дитячого видання має не лише ілюструвати зміст, а й бути повноцінним носієм смислів, сприяти формуванню асоціацій, збудженню уяви, створенню позитивного емоційного фону. Текст, своєю чергою, має бути адаптований до вікових можливостей дітей короткий, чіткий, доступний, часто інтерактивний за структурою (запитання, заклики до дії, ігрові формули)» [3].

В статті "Інноваційні технології проектування і виробництва дитячих книги." Єфімова Марія Петрівна зазначає, шо «Особливу роль у дитячому посібнику відіграє образотворчий рівень, адже він не лише ілюструє зміст, але й активно впливає на емоційне сприйняття, увагу, пізнавальний інтерес та розвиток естетичного смаку»[8].

Також вона вважає, що особливого значення набуває стиль ілюстрування - авторські малюнки, контурні зображення, художня стилізація – все це створює неповторну візуальну мову книги [8].

Ілюстрація відіграє ключову роль у створенні дитячої книги, адже вона є не лише доповненням до тексту, але й самостійним засобом передачі інформації. Як зазначає Єфімова М.П., ілюстрація стає активним інформаційним каналом, який враховує вік дитини та впливає на характер її

сприйняття книги. Це не просто естетичний елемент, а важливий компонент, що формує загальну концепцію видання. Від художньо-технічних особливостей виконання ілюстрацій залежить їх типологія чи це шрифтові, предметні, сюжетно-тематичні, орнаментально-декоративні або символічні ілюстрації.

Сучасний підхід до ілюстрування дитячих книг передбачає не лише використання традиційних технік, таких як графіка чи живопис, але й впровадження новаторських методів. Наприклад, аплікація, витинанка, пластилінова пластика, колаж або комп'ютерна графіка відкривають нові горизонти для візуального оформлення. Ці способи дозволяють створювати унікальні візуальні рішення, які не лише приваблюють дитину, але й розвивають її уяву та естетичний смак.

Окремо варто звернути увагу на симбіоз тексту та зображення у дитячій книзі. Як підкреслює Єфімова М.П., гармонійне поєднання шрифтів, полів, кольорів та розташування текстів і зображень є ключовим для створення цілісного сприйняття книги. Шрифт у цьому контексті виконує не лише функцію передачі вербальної інформації, але й стає важливим елементом художнього оформлення. Типографські (набірні, текстові), декоративні та акцидентні шрифти використовуються залежно від змісту книги та вікової категорії читачів.

Розмір, накреслення та композиція шрифтового оформлення повинні відповідати змісту книги і водночас враховувати особливості сприйняття дітей різного віку. У друкованих виданнях традиційно використовується класична статична типографіка, яка має на меті забезпечити зручність читання. Натомість у мультимедійних і інтерактивних книгах все частіше застосовується кінетична типографіка. Вона додає динаміки через анімацію форми, простору та кольору, що робить взаємодію з книгою більш захопливою та інтерактивною.

Сучасна дитяча книга є результатом тонкого балансу між текстовим і візуальним компонентами. Ілюстрації, шрифти та загальна композиція мають працювати в унісон, створюючи гармонійний простір для пізнання та

емоційного розвитку дитини. Усе це підкреслює важливість творчого підходу до дизайну книг, який враховує як традиції книжкового мистецтва, так і інновації сучасності.

Таким чином, специфіка створення дитячого посібника полягає у гармонійному синтезі слова та образу, де кожен компонент виконує навчальноестетичну та мотиваційну функцію.

РОЗДІЛ ІІ
КОНЦЕПЦІЯ ІЛЮСТРУВАННЯ ПОСІБНИКА "МОВА ГРАФІТНОГО ОЛІВЦЯ"

2.1. Дослідження популярності посібників для розвитку художньо-естетичних здібностей дітей на ринку України

З початком повномасштабної війни в Україні у 2022 році ринок освітньо-художніх видань зазнає суттєвих змін. Спостерігається суспільний запит на збереження національної ідентичності, культурних цінностей і підтримку українських виробників. З'являються якісні україномовні видання, котрі використовують батьки, вчителі, вихователі, щоб формувати у дітей національну свідомість і здатність самовиражатися в умовах кризи.

Також спостерігається зростання інтересу саме до видань, спрямованих на розвиток творчих здібностей у дітей, зокрема до посібників, що поєднують навчальний і художньо-естетичний компоненти, особливо у контексті реформи освіти НУШ (Нова українська школа) [47]

Сучасний педагог стикається з численними викликами, пов'язаними зі змінами в освітньому процесі, які диктує швидкоплинний розвиток інформаційної епохи. Здобувачі освіти сьогодні сприймають інформацію інакше, ніж це було ще кілька десятиліть тому. Їхній світ наповнений технологіями, візуальними образами та інтерактивними форматами, що вимагає від учителя нових підходів до навчання.

Значну роль у цьому процесі відіграє діяльнісний підхід, який дозволяє учням не лише отримувати знання, але й активно застосовувати їх у практичних ситуаціях. Гра стає невід'ємною частиною освітнього процесу, адже саме через ігрові методи діти краще засвоюють матеріал. Гра активізує їхню увагу, сприяє розвитку креативності та формує позитивне ставлення до навчання.

Однак, важливо враховувати, що сучасні діти стали менш активними у фізичному плані. Це пов'язано як із впливом цифрових технологій, так і зі

змінами в стилі життя загалом. Вони більше часу проводять за екранами гаджетів, а їхня здатність до тривалого зосередження часто знижується. У таких умовах педагог має шукати способи зробити навчання цікавим і доступним для кожного.

Яскраві образи та візуальні елементи стають потужним інструментом у руках учителя. Вони не лише привертають увагу учнів, але й активізують їхню мимовільну пам’ять. Наприклад, використання кольорових схем, інтерактивних презентацій або навіть простих малюнків допомагає краще зрозуміти складні поняття та запам’ятати ключові моменти уроку. Водночас важливо пам’ятати про індивідуальні потреби кожної дитини. Не всі учні однаково реагують на ті чи інші методи навчання. Завдання педагога – створити середовище, у якому кожен відчує себе комфортно та зацікавлено. Це можливо лише через емпатію, розуміння та бажання допомогти кожному знайти свій шлях до знань.

Сучасний педагог – це не лише носій знань, але й творець умов для гармонійного розвитку особистості. Він має бути гнучким, відкритим до інновацій і готовим адаптуватися до змін, що відбуваються у світі. Ключем до успіху є щире бажання зробити навчання цікавим і корисним для кожної дитини. У цьому і полягає справжнє мистецтво педагогіки [19].

Через те, що значна частина дітей навчається онлайн, має обмеження в спілкуванні та перебуває у стані емоційного виснаження, особливо важливою стає роль творчих занять. Саме через творчість дитина може виразити свої почуття, емоції , переживання.

Аналіз цільової аудиторії вказує, що основними споживачами таких посібників є діти віком від 6 до 14 років, їхні батьки, а також педагоги, вихователі, що працюють у сфері образотворчого мистецтва.

Щоб визначити рівень популярності та затребуваності посібників, спрямованих на розвиток творчих здібностей дітей, серед вчителів, батьків було проведено онлайн-опитування у Google Forms. Потрібно зазначити, що учасниками опитування стали 45 учнів, їх батьки, 18 викладачів.

На запитання «Чи використовуєте ви посібники для розвитку творчих здібностей дітей?» 84 % викладачів і 65 % батьків дали позитивну відповідь.

На запитання «Наскільки важливими є ілюстрації в таких посібниках?» 100% вчителів і 100% батьків зазначили, що це важливо.

На запитання «Що вам найбільше подобається /не вистачає у сучасних виданнях для дітей?» були наступні відповіді : «книги якісні», «яскраві», «приємно тримати у руках», «мають привабливе оформлення», «цікавий контент», «в них можна також виконувати завдання», «приємно, що вони на українській мові», «дітям подобаються герої»; із негативу дорослі вказали на те, що «інколи завищена ціна книжок», «хочеться бачити більше наших українських героїв, ніж зарубіжних», не вистачає «видань які б розвивали художній смак, а не лише «зайняли дитину», «якісного і корисного змісту».

На запитання «Чи була б вам цікава казка з авторськими ілюстраціями для використання в процесі навчання і виховання?» 100% вчителів і батьків дали позитивну відповідь.Результати опитування представлені в таблиці *(див. рисунок 2.1.1)*.

Рисунок 2.1.1 - діаграма «Опитування для вчителів і батьків «запит і потреба у посібниках для розвитку творчих здібностей дітей віком 6-14 років)

Також було проведено анкетування для дітей віком 8-14 років.

На запитання «Чи любиш ти малювати або займатися творчістю?» 72% учнів дали відповідь «Так», 14 – «Ні», 14% – «Іноді». На запитання «Наскільки важливими для тебе є ілюстрації?» – 95% вказали на важливість. На запитання «Чи придбав би ти посібник, який містив би цікавий контент у вигляді ілюстрацій і завдань, що допомагав би тобі розвивати свої творчі здібності?», 87% дали позитивну відповідь.

На запитання «Що вам найбільше подобається/не подобається в сучасних виданнях?», діти дали такі відповіді: «мені подобаються книжки з красивими малюнками – тоді цікавіше читати!», «коли багато картинок, легше зрозуміти , про що йдеться…», подобається, «коли є цікаві історії, чи казки», «коли щось відбувається з героями», «не просто завдання, а пригоди», «коли можна щось домалювати, або розгадати – це круто!», «люблю, коли залишають місце для малюнків і дописів», «якщо книжка не нудна», «мені подобаються комікси».

Результати опитування дітей віком 8-14 років представлені у таблиці *(див. рисунок 2.1.2)*

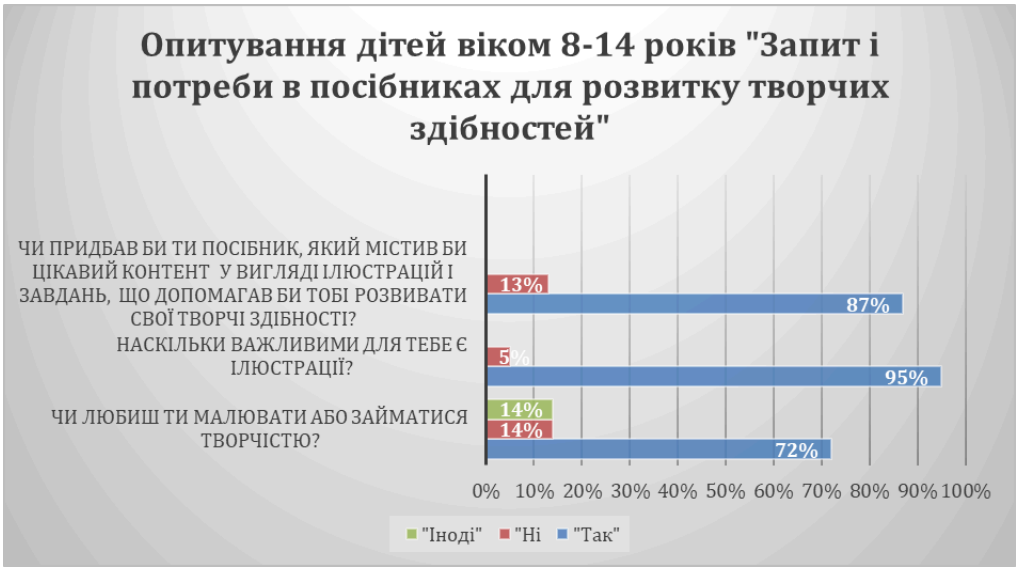

Рисунок 2.1.2 – діаграма «Опитування дітей віком 8-14 років «Запит і потреби в посібниках для розвитку творчих здібностей

З досвіду педагогічної діяльності в мистецькій школі спостерігається одна з важливих проблем, яка на перший погляд здається незначною, проте має

великий вплив на якість художнього навчання дітей. Йдеться про недостатню обізнаність батьків та самих дітей щодо вибору відповідного графічного олівця для занять образотворчим мистецтвом.

Багато батьків, навіть із найкращими намірами, часто купують для дитини олівці випадково – орієнтуючись на ціну, зовнішній вигляд упаковки чи рекламу. У більшості випадків це олівці, які не забезпечують необхідної якості лінії, м’якості штриха чи тональної гами, що має важливе значення у навчанні академічного рисунка. Діти ж узагалі рідко розуміють різницю між маркуванням твердості (H, HB, B, 2B тощо) і не вміють ними користуватись залежно від завдання. Це створює бар’єр у формуванні навичок малювання, ускладнює виконання завдань та гальмує розвиток естетичного мислення.

Аналіз ринку свідчить, що хоча асортимент графітних олівців в Україні та за її межами доволі широкий (представлені такі бренди як Faber-Castell, Koh-i-Noor, Derwent, Marco, Cretacolor та інші), видавнича продукція, яка доступно пояснює дітям і батькам, як обирати і використовувати олівець як художній інструмент, майже відсутня *(див. рисунок 2.1.3)*

Рисунок 2.1.3 – приклади асортименту якісних графічних олівців на ринку України

2.2. Аналіз аналогів та прототипів посібників

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта відіграє ключову роль у формуванні гармонійної, творчої та успішної особистості. Особливе місце в цьому процесі посідає мистецька освіта, яка спрямована на розкриття творчого потенціалу дитини, розвиток її уяви, естетичного смаку та вміння самовиражатися через мистецтво. У межах реформи «Нова українська школа» (НУШ) акцент зроблено на дитиноцентризмі – підході, що ставить в центр уваги учня чи учениці, їхні потреби, інтереси та індивідуальні особливості. Мистецтво є універсальною мовою людства, що об’єднує різні культури, покоління та світогляди. Воно не лише розвиває емоційну сферу дитини, а й сприяє формуванню її критичного мислення, креативності та здатності до міжкультурного діалогу. У цьому контексті важливими стають навчальні посібники, які допомагають дітям знайомитися з образотворчим мистецтвом, дизайном, графікою, декоративно-прикладним мистецтвом та іншими творчими напрямами. Вони не лише навчають технічним аспектам мистецької діяльності, але й розширюють світогляд, надихають на пошук власного стилю та шляху в мистецтві.

Реформа НУШ підходить до навчання з позиції компетентнісного підходу, що передбачає розвиток у дітей не тільки знань, але й навичок та цінностей, необхідних для успішної самореалізації в сучасному світі. У мистецькій освіті це означає формування компетентностей, які дозволяють дитині не лише сприймати мистецтво як споживач, але й активно долучатися до його створення. Це може бути як малювання чи ліплення, так і участь у культурних подіях, виставках або навіть організація власних творчих проєктів.

Особливу роль у цьому процесі відіграє усвідомлення дитиною своєї національної ідентичності. Через знайомство з українськими художніми традиціями, народною творчістю та сучасними культурними досягненнями діти не лише відчувають гордість за свою країну, але й стають активними учасниками збереження та розвитку національної культури. Водночас вони

вчаться цінувати різноманіття світової культури, що сприяє толерантності та відкритості до інших народів.

Мистецька освіта також має важливий психологічний аспект. Заняття творчістю допомагають дітям висловлювати свої емоції, долати стреси та знаходити внутрішню гармонію. Це особливо важливо в умовах сучасного світу, який часто є джерелом значного інформаційного та емоційного навантаження. Мистецтво стає для дітей своєрідним «острівцем безпеки», де вони можуть бути собою, експериментувати та відкривати нове.

Попит на якісні навчальні матеріали з мистецької освіти на українському ринку постійно зростає. Це свідчить про те, що батьки та педагоги усвідомлюють важливість розвитку творчих здібностей дітей. Водночас це є викликом для видавців та авторів, які повинні створювати сучасні, цікаві та доступні матеріали, що відповідають вимогам НУШ і враховують індивідуальні потреби дітей.

Розвиток мистецької освіти в Україні є важливим кроком на шляху до формування гармонійної особистості нового покоління. Завдяки поєднанню традиційних цінностей і сучасних підходів діти отримують можливість не лише пізнавати світ мистецтва, але й знаходити своє місце в ньому. Це відкриває перед ними безмежні горизонти для самореалізації та творчого зростання. У цьому процесі кожен дорослий – педагог, батько чи мати – може стати провідником дитини до світу краси, натхнення і гармонії [21].

На ринку домінують такі видавництва, як «Ранок», «Артбукс», «Каламар», «Видавництво Старого Лева», «Навчальна книга – Богдан», які регулярно випускають розмальовки, альбоми, інтерактивні зошити й посібники для розвитку естетичних здібностей дітей. Частина з них спрямована на широку аудиторію, частина – розроблена згідно з навчальними програмами.

Переважна більшість посібників містять вправи, завдання, шаблони для малювання, зразки творів дитячого мистецтва. Однак ілюстровані казкові форми, в яких художні навички поєднуються з сюжетною подачею матеріалу,

трапляються рідше. Це свідчить про нішевість і перспективність посібника такого формату.

Батьки та вчителі дедалі більше шукають нестандартні, креативні підходи до навчання, які не просто «вчать», а надихають, захоплюють та сприяють емоційному інтелекту, самовираженню та зниженню стресу у дітей. Зростає попит на видання, які поєднують навчання з грою, казкою, інтерактивними елементами, а також на посібники з якісними авторськими ілюстраціями.

Крім друкованих матеріалів, активно розвиваються цифрові посібники (PDF, інтерактивні зошити), які можна придбати на платформах типу Prom.ua, Rozetka, Yakaboo, Kniga.biz.ua, BookChef, Etsy (особливо для англомовних та україномовних авторів). Це відкриває нові можливості для авторів, які створюють унікальні продукти.

Зростає інтерес до STEM+ART-освіти (STEAM), де креативне мислення й образотворчі навички є ключовими.

Таким чином, на ринку відчувається нестача якісних посібників для молодшого та середнього шкільного віку (6–14 років), які були б водночас простими, естетично привабливими й змістовними.

Проведемо аналіз аналогів та прототипів таких видань, які послугують зразками для створення посібника «Мистецтво графітного олівця».

У книзі «50 креативних ідей малювання олівцем» Еда Тадема автор рекомендує : «Вдосконалюйте свою техніку…Навіть якщо раніше ви креслили тільки фігурки з паличок або ж не малювали вже багато років…Книга, яку ви тримаєте в руках, та простий олівець це все, що знадобиться, аби відкрити в собі художника!» [22] *(див. рисунок 2.2.1)*

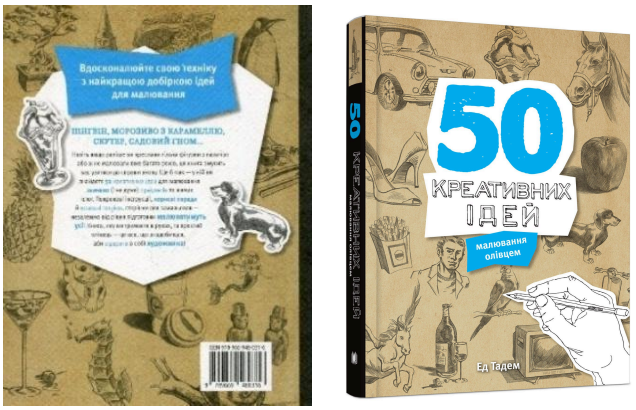

Рисунок 2.2.1 – Обкладинка книги «50 креативних ідей малювання олівцем» Еда Тадема

Видання має практичну спрямованість і орієнтоване на широку аудиторію – від початківців до тих, хто прагне урізноманітнити свої навички в техніці графічного малюнка. Автор пропонує 50 доступних та водночас цікавих ідей для зображення як побутових предметів, так і живих істот *(див. рисунок 2.2.2)*. Особливістю є покрокова подача матеріалу, короткі інструкції та поради, сторінки для замальовок, що дозволяє одразу практикувати нові вміння. Видання мотивує розпочати малювати «тут і зараз», маючи під рукою лише простий олівець та бажання творити.

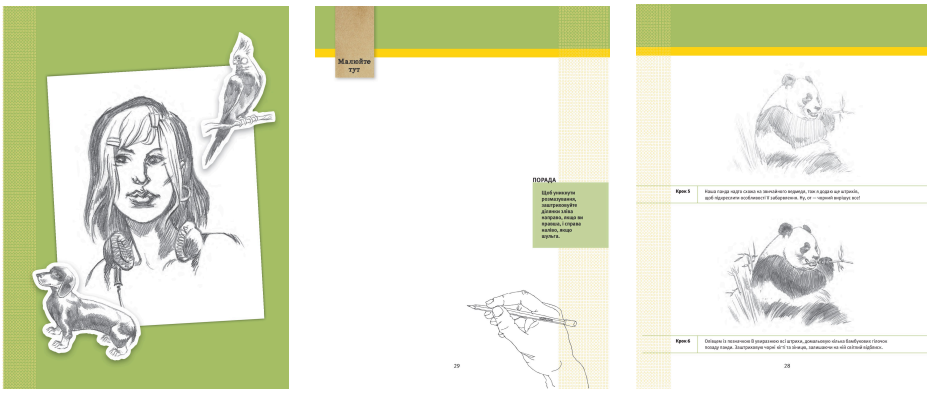

Рисунок 2.2.2 – Сторінки книги «50 креативних ідей малювання олівцем» Еда Тадема

У порівнянні з авторським посібником «Мова графічного олівця», ця книга також націлена на розвиток навичок володіння графічним матеріалом,

однак розрахована переважно на дітей середнього шкільного віку (10+) та дорослих. Авторський посібник, натомість, адаптовано для молодших школярів, що дозволяє формувати художньо-естетичну грамотність з раннього віку на основі гри, казки та візуальної підтримки.

Серед сучасних практичних посібників із рисунка варто відзначити книги американського художника й педагога Б. Додсона «Drawing Nature for the Absolute Beginner» [23] та «Keys to Drawing» («Ключі до мистецтва рисунка») [24]. Обидва видання вирізняються доступною мовою викладу та поетапним навчанням, яке базується на принципах розвитку спостережливості, просторового мислення і впевненості в лінії *(див.рисунок 2.2.3)*.

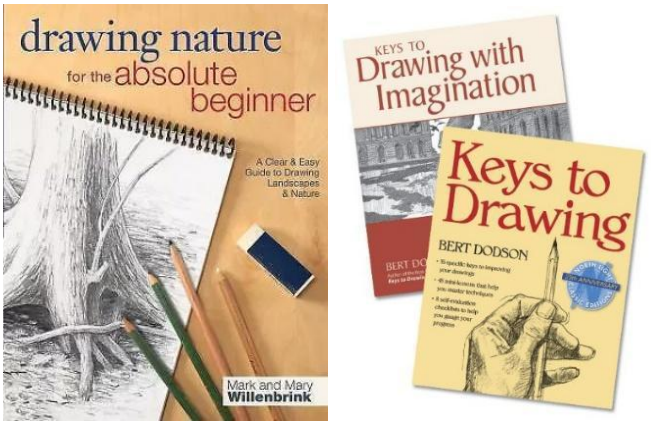

Рисунок 2.2.3 – Обкладинки книг «Drawing Nature for the Absolute Beginner» та «Keys to Drawing» Берта Додсона

Книга «Keys to Drawing» адресована широкому колу початківців – як дорослим, так і підліткам – і охоплює базові навички, необхідні для реалістичного зображення об'єктів з натури. Автор навчає читача бачити форми, розуміти пропорції, передавати світлотінь, фактуру та рух. Особлива увага приділяється тому, як подолати страх помилки та розвивати вільну манеру малювання. Видання містить багато вправ, які заохочують до щоденної практики. Берт Додсон представляє цікаві техніки та стратегії розвитку розуму.

Книга «Drawing Nature for the Absolute Beginner» є своєрідним продовженням і доповненням, зосередженим на зображенні природи. Вона

орієнтована на тих, хто прагне малювати дерева, гори, воду, небо, пейзажні сцени – з натури або за уявою. Покрокові інструкції, приклади та поради допомагають вивчити форми й фактури природних об’єктів, а також застосовувати просту перспективу. Теми включають 58 стратегій, 36 вправ і 13 покрокових демонстрацій. Для додаткового натхнення та заохочення він включає роботи 30 інших видатних художників, у тому числі Р. Крамба та М.Лін.

Загалом, посібники Додсона – це приклади якісної навчальної літератури, яка поєднує класичні методи академічного рисунка із сучасною подачею матеріалу. Вони розвивають не лише технічні навички, а й художнє мислення, що робить їх корисними як для учнів художніх шкіл, так і для самостійного навчання дорослих.

Варто наголосити, що ці видання є орієнтирами для старшого віку, тоді як посібник «Мова графічного олівця» спрямований на наймолодшу аудиторію – дітей від 6 років, з урахуванням їх психологічних та естетичних особливостей.

У книзі «How To Draw Everything: The Book That Proves Anyone Can Be An Artist» автор Б. Барбер стверджує, що «Навчитися малювати може абсолютно кожна людина. Це не складніше, ніж говорити, читати чи ходити. Найголовніше – бути наполегливим у досягненні своєї мети, уважним і невпинно проводити роботу над помилками.» [26]. Він акцентує увагу на тому, що шлях до художньої майстерності нерозривно пов'язаний з навчанням на власних помилках. Саме вони, за словами автора, стають кроками до вдосконалення. Видання орієнтоване насамперед на розвиток базових навичок у графічному малюнку. Автор послідовно знайомить читача з основами побудови форми, тонального моделювання, лінії, штрихування, пропорцій та перспективи. Значна увага приділяється роботі з графітним олівцем як головним інструментом початківця *(див. рисунок 2.2.4)*.

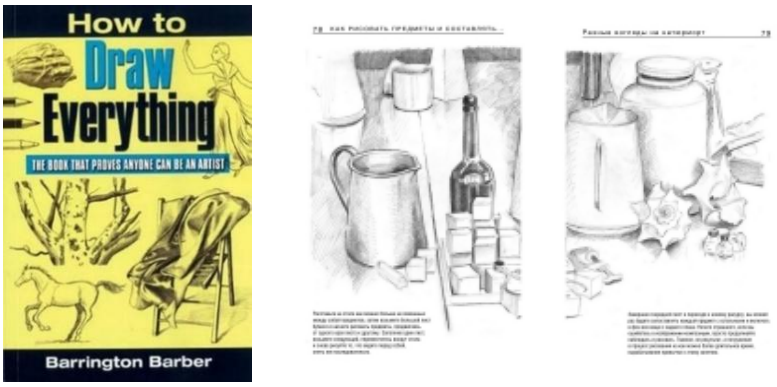

Рисунок 2.2.4 – Обкладинка та сторінки книги «How To Draw Everything: The Book That Proves Anyone Can Be An Artist»
Баррінгтона Барбера

Також книга містить практичні поради й низку завдань, які сприяють закріпленню теоретичних знань: від простих етюдів предметів до складніших композицій на основі натури й уяви. Читачам пропонується малювати портрети, фігуру людини, тварин, пейзажі, а також натюрморти, з поступовим ускладненням тематики. Такий підхід формує вміння спостерігати, аналізувати й передавати форму засобами графіки.

У вступній частині книги автор Б. Барбер наголошує на надзвичайній важливості правильного вибору художніх інструментів і матеріалів. Зокрема, він докладно пояснює призначення та особливості використання графітних олівців різної твердості, графічних стержнів, вугільного олівця, пера та інших традиційних засобів для рисунку.

Окрему увагу приділено навчанню базовим технічним навичкам, без яких неможливо опанувати академічний малюнок: як правильно тримати олівець, яку позу займати під час роботи, як організувати робоче місце, зокрема використовуючи мольберт чи планшет. Видання є цінним ресурсом для тих, хто прагне опанувати основи академічного малюнка, розвивати художньо-образне мислення й отримувати задоволення від процесу творчості.

Проаналізувавши видання, можна зробити висновок, що книга найбільше підходить для підлітків віком від 12 років і старше, учнів художніх шкіл, дорослих-початківців, які прагнуть опанувати академічний малюнок.

Автор подає матеріал у зрозумілій, але не спрощеній формі. Завдання досить різноманітні й передбачають вміння аналізувати форму, пропорції, тінь, що може бути складним для молодших дітей без супроводу викладача. Проте з коментарями вчителя або батьків деякі розділи можна адаптувати і для учнів 10–11 років, з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей.

Отже, оптимальна цільова аудиторія – це діти віком 12+, підлітки та дорослі, які бажають системно розвивати свої навички в області графічного малюнка.

Цікавим для аналізу є видання «15 Minute Art – Drawing» авторки Дж. Сміт Що перекладається як «15-хвилинне мистецтво: малювання»[27]

Книга орієнтована на швидке й приємне опанування базових навичок малювання у форматі коротких, 15-хвилинних практик. Вона надихає не стільки академічною точністю, як доступністю і простотою занурення у творчість. Цільова аудиторія: підлітки, молодь і дорослі, які не мають художньої підготовки; люди, які хочуть малювати у вільний час, для задоволення. Ідеально підходить для візуальних щоденників, скетчбуків, арт-терапії. Кожен урок буде займати не більше 15 хвилин це невеликі завдання з інструкціями й візуальними підказками *(див. рисунок 2.2.5)*

Рисунок 2.2.5 – Обкладинка та сторінки книги «15 Minute Art – Drawing» авторки Джесіки Сміт

Розглянемо інші аналоги видань, які спрямовані на розвиток творчих здібностей маленьких читачів.

Одним із аналогів посібника для розвитку художніх навичок є видання «Я малюю предмети (Малювалка для малят)», видавництво «Ранок».

«Книжка-малювалка покаже, що не складно навчитися малювати, якщо починати із геометричних фігур. На сторінках є покрокові інструкції, повторюючи які дитина намалює соняшник, вантажінку, морозиво, і навіть робота. Перший крок – це завжди геометрична фігура, яку дитина зможе повторити: коло, квадрат, трикутник... Додаючи деталей, кольорів і уяви – виходить прекрасна картинка. Чудовий спосіб розвинути творчі здібності дитини й прищепити любов до малювання, цікавість до світу та навіть трішки познайомити з математикою!» [33]

Ця книга орієнтована на дошкільників та молодших школярів, містить прості покрокові інструкції з малювання різних предметів: тварин, іграшок, фруктів тощо. Книга має яскравий, привабливий дизайн, який добре сприймається дітьми молодшого віку; вміщує покрокові побудови завдань, що сприяє кращому розумінню процесу створення зображення; в ній відсутня складна теорія, що робить видання доступним для самостійної роботи дітей або занять у сімейному колі *(див. рисунок 2.2.6)*

Рисунок 2.2.6 – Обкладинка та сторінки книги «Я малюю предмети (Малювалка для малят)», видавництво «Ранок».

Наступний аналог – книга «Будь художником щодня» С. Швейк, що належить до категорії арт-блокнотів або щоденників для творчості. Авторка

пропонує понад 365 завдань, які допомагають розвивати креативність і спостережливість. Незвичайні завдання на кожен день року не лише дозволять приємно провести час, а й розвинуть уяву. Читач споглядатиме речі з різних ракурсів, вигадуватиме химерних істот і створюватиме цілі світи в обмеженому просторі, а ще познайомиться з цікавими художніми техніками і прийомами, до яких вдавалося чимало відомих митців. Коли ж усі завдання буде виконано, то можна буде отримати унікальне свідчення своїх досягнень за рік [34] *(див. рисунок 2.2.7)*

Рисунок 2.2.7 – Обкладинка та розворот книги «Будь художником щодня» Сьюзан Швейк

Видання орієнтоване на підлітків і дорослих, але окремі завдання можуть бути адаптовані і для дітей середнього шкільного віку. Книга має мотиваційну структуру: завдання на кожен день допомагають зробити малювання звичкою, долати творчі блоки; їй притаманна універсальність: вправи не потребують складних матеріалів і підходять для самостійної роботи; індивідуалізація творчого процесу: авторка заохочує працювати у власному стилі, не копіюючи шаблонів. Книга дозволяє доступно й цікаво доносити до дітей базові принципи володіння графічним олівцем, формуючи у них естетичний смак, спостережливість і мотивацію до подальшої творчості. Посібник є містком між першими художніми спробами дитини та подальшим опануванням більш складних графічних технік.

Цікавим для аналізу є видання «Be a Super Awesome Artist» Г. Керролла, що перекладається як «Будь суперкрутим художником». Це барвисте, сучасне видання для дітей, створене, щоб надихнути юних митців на вільне вираження себе через творчість. Генрі Керролл, відомий також завдяки книгам про фотографію, пропонує веселі завдання, експерименти з формою, кольором, композицією, що допомагають дітям відчути себе справжніми художниками. Книга орієнтована на дітей віком 6-10 років, підходить для індивідуальної роботи вдома або в класі; в ній є різноманітні творчі завдання, що сприяють креативному мисленню; кожна сторінка - яскравий плакат з веселими героями та короткими поясненнями; пропонуються також вправи на уяву, асоціативне мислення, абстрагування. Видання має візуальна привабливість: кольорові, динамічні ілюстрації залучають і надихають. Дитині надається свобода: немає “правильного” способу малювати що знижує страх помилитися. Книга містить 20 захопливих художніх завдань, які допоможуть створити власні шедеври і «…розкрити в собі художній геній, як Поллок, малювати каракулі, як Дюшан, і творити, як Кало!» [35] *(див. рисунок 2.2.8)*

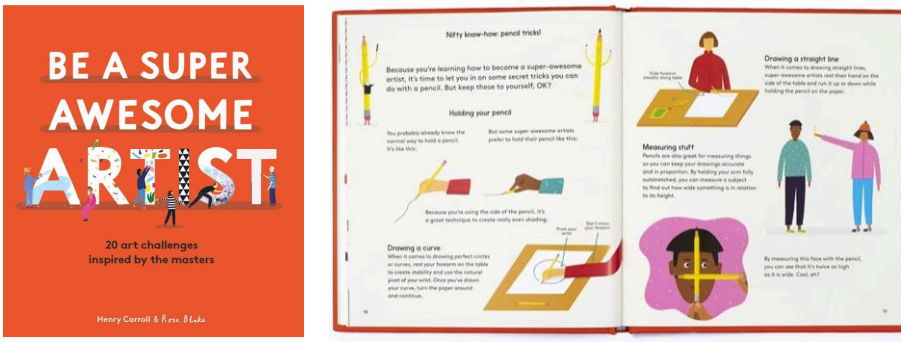

Рисунок 2.2.8 – Обкладинка та розворот книги «Be a Super Awesome Artist» Генрі Керролла

Важливими орієнтирами у створенні посібника «Мова графічного олівця стали книги «День, коли олівці втекли» (англ. «The Day the Crayons Quit») «День, коли олівці повернулись» (The Day the Crayons Came Home), автора – Д. Дейволта [37], [38]. Перша – весела та дотепна історія, де кожен олівець має

свій характер, настрій і власний голос; головний герой – хлопчик Дункан, котрому олівці скаржаться на несправедливе використання або повну бездіяльність, що надає виданню глибокого емоційного й креативного наповнення. Друга є продовженням історії, де до хлопчика надходять нові листи від загублених, поламаних або забутих олівців. Тут ще більше уваги приділяється темі прийняття, взаємопідтримки й цінності кожного інструменту *(див. рисунок 2.2.9)*.

Рисунок 2.2.9 – Обкладинки та розвороти книг «День, коли олівці втекли» та «День, коли олівці повернулись» Дрю Дейволта

Ідея наділити звичайний художній інструмент олівець особистістю, характером і голосом, дозволила по-новому подивитися на взаємодію дитини з навчальним матеріалом. У посібнику «Мова графітного олівця» також головним героєм є олівець, який веде розповідь і допомагає дівчинці Оленці пізнавати мистецтво.

Ознайомимось із низкою дитячих видань, присвячених мистецтву, які справляють неабияке враження *(див. Додаток А)*:

– «Ця книжка зробить тебе митцем. Створюй власні шедеври, дізнавайся про стиль і техніку та дій, як справжній митець» М. Ґут [40] *(див. рисунок А.1);*

- «Таємне життя дивозвірів Марії Примаченко», М.Макущенко [41] *(див. рисунок А.2);*
- «Ліннея в саду художника», К. Андершен, [42] *(див. рисунок А.3);*
- «Слоносторія мистецтв: Подорож у світ живопису, архітектури, музики та кіно», Ж. Буше [43] *(див. рисунок А.4);*
- «Як загубилися в музеї», Л. Роуз [44] *(див. рисунок А.5);*;
- «Магічний музей. Найвідоміші картини світу», Ш. Секанінова [45] *(див. рисунок А.6);*
- «33 найвідоміші картини та скульптури, які варто знати», Ш. Секанінова [46] *(див. рисунок А.7)*

Ці книги поєднують пізнавальну інформацію, візуальну виразність та елементи інтерактивності. Вони не лише навчають, а й пробуджують інтерес до мистецтва, зберігаючи захопливий ігровий формат. Саме такі якості стали орієнтиром у створенні власного посібника.

З позитивного відзначимо, що виклад в них ведеться простою мовою, адаптованою до дитячого сприйняття; вони мають яскраві, продумані ілюстрації; інтерактивні – мають низку практичних завдань, пропонують пофантазувати чи провести дослідження; поєднують мистецтво з казковим або пригодницьким сюжетом; зберігають національний колорит, як, наприклад, у книзі про Марію Примаченко.

Ці книги стали джерелом натхнення через їхню образну мову, структурованість, ідеї творчих завдань, а також спосіб взаємодії з читачем як із рівноправним учасником художнього процесу.

Висновок:

Не зважаючи на наявність великої кількості посібників, ринок усе ще має незаповнені ніші, зокрема – ілюстровані художні посібники у форматі казки з авторським візуальним стилем. Це створює сприятливі умови для впровадження нового, сучасного продукту – посібника «Мова графічного олівця», що поєднує навчання, художній підхід та емоційне залучення дитини.

Посібники з малювання здебільшого орієнтовані на сам процес зображення, але не розкривають значення інструменту як ключового елемента вираження. Часто видання адаптовані до старшого віку, або мають високий рівень складності для дітей початкової та середньої школи.

Це свідчить про існування реальної потреби в авторському посібнику, який у доступній, емоційно-привабливій формі (з елементами казки, діалогу, ілюстрацій) допоможе дітям:

– зрозуміти будову та особливості графітного олівця;

– навчитися обирати інструмент під конкретне творче завдання;

– побачити художню цінність простого олівця як засобу вираження;

– розвивати навички штрихування, роботи з тоном, формою, простором.

Такий підхід водночас буде корисним для батьків та педагогів, які прагнуть підтримати дитину в її художньому розвитку, але потребують зрозумілих, фахово укладених матеріалів.

2.3. Формування концепту зорового ряду

Сучасний підручник – це більше, ніж просто книга для навчання. Це вікно у світ знань, яке має надихати, зацікавлювати і допомагати учням відкривати нові горизонти. У світі, де технології стрімко розвиваються, а інформація стає доступною одним натисканням кнопки, підручник має залишатися не лише джерелом знань, але й інструментом для розвитку уяви, критичного мислення та емоційного інтелекту. Важливість візуального оформлення підручників неможливо переоцінити. Яскраві ілюстрації, фотографії, схеми та малюнки – це не просто прикраси, а потужний інструмент навчання. Вони допомагають учням краще зрозуміти матеріал, роблять його доступнішим і цікавішим. Але головне – вони створюють емоційний зв’язок із текстом, викликають інтерес і бажання дізнатися більше. Уявіть собі дитину, яка гортає сторінки підручника і з кожним розворотом відкриває для себе щось нове, захоплююче і несподіване. Саме такі моменти формують любов до навчання.

У сучасному світі підручник має конкурувати не лише з іншими книгами, але й із телевізором, відеоіграми та комп'ютерними технологіями. Це виклик, але й можливість для творчості. Залучення талановитих дизайнерів і художників до створення навчальних матеріалів дозволяє зробити їх не просто функціональними, але й естетично привабливими. Адже краса має силу впливати на наші емоції, мотивувати і надихати. Проте важливо пам'ятати, що головне завдання підручника – навчати. Тому ілюстрації повинні не лише привертати увагу, але й гармонійно доповнювати текстовий матеріал, пояснювати складні поняття і робити їх зрозумілими для учнів різного віку. Це потребує ретельного підходу до підбору візуального контенту та його інтеграції в структуру книги. Сучасний підручник – це також платформа для розвитку критичного мислення. Він має спонукати учнів задавати питання, шукати відповіді і робити власні висновки. Для цього важливо створювати інтерактивні завдання, які заохочують до аналізу та творчості. Наприклад, використання інтерактивних схем або QR-кодів, що ведуть до додаткових матеріалів чи відеоуроків, може значно розширити можливості навчального процесу.

Сучасний підручник – це результат співпраці педагогів, дизайнерів і психологів. Це інструмент, який допомагає дітям не лише отримувати знання, але й розвиватися як особистості. І найголовніше – це книга, яка пробуджує цікавість до світу і бажання пізнавати його далі [28].

На жаль, у наш час традиції сімейного читання поступово відходять у минуле. Це пов'язано з рядом чинників як економічного, так і соціального характеру. Швидкий темп життя, нестача вільного часу у батьків, а також фінансові обмеження зменшують можливості для спільного читання та творчого дозвілля з дітьми. До того ж, сучасна дитина все рідше сприймає читання як привабливе й модне заняття, адже перевага надається цифровим медіа [29].

Сьогодні ми спостерігаємо значні зміни у сфері читання та сприйняття інформації, які викликають занепокоєння серед дослідників і педагогів. Традиційна модель читання, що була характерною для XX століття, поступово

втрачає свою актуальність. Це явище не може залишитися поза увагою, адже читання є фундаментом для формування світогляду, розвитку мислення та культурної ідентичності.

Дослідники, такі як В.П. Чудінова, О.І. Голубєва, Н.М. Сметаннікова та інші, фіксують зміни у способах сприйняття текстів. Раніше читання було процесом глибокого занурення в зміст, аналізу та осмислення, тоді як сьогодні воно набуває більш поверхневого характеру. Увага читачів розсіюється через постійний вплив цифрових технологій і швидкий ритм життя. Це особливо помітно серед молоді та дітей [29].

Окремо варто звернути увагу на ситуацію з дитячою аудиторією. Згідно з дослідженнями, сучасні діти все частіше надають перевагу зарубіжним героям, таким як Гаррі Поттер, Герміона чи Джекі Чан, тоді як класичні персонажі народних казок залишаються поза їхньою увагою. Казки на кшталт "Колобок" чи "Ріпка", які колись були невід’ємною частиною дитинства, сьогодні відходять на другий план. Це частково пов’язано з тим, що багато батьків самі не читають дітям і не підтримують традицію сімейного читання [29].

Ще однією проблемою є зменшення кількості усної комунікації між батьками та дітьми. У світі, де домінують гаджети, спілкування часто замінюється переглядом відео або використанням соціальних мереж. Це не лише впливає на мовленнєвий розвиток дитини, а й позбавляє її можливості засвоювати важливі культурні цінності через казки та інші літературні твори.

Однак ці виклики не є непереборними. Сучасний світ потребує нових підходів до популяризації читання. Важливо створювати умови, за яких книги і література загалом стануть цікавими та доступними для кожної дитини. Інтеграція сучасних технологій у процес читання може стати ефективним інструментом для відновлення інтересу до книжок. Наприклад, інтерактивні електронні книги або аудіоказки здатні зацікавити навіть найменших читачів. Крім того, необхідно підтримувати ідею сімейного читання як важливого елементу виховання. Батьки можуть стати прикладом для своїх дітей, якщо самі

будуть читати та обговорювати прочитане разом. Це не лише сформує звичку до читання, а й зміцнить емоційний зв’язок у сім’ї.

Читання – це більше, ніж просто процес отримання інформації. Це шлях до розвитку уяви, емпатії та критичного мислення. Ми маємо усвідомити важливість цього процесу для майбутніх поколінь і докласти максимум зусиль для того, щоб зберегти його цінність у сучасному світі.

Зважаючи на всі ці вище зазначені думки, в посібнику «Мова графічного олівця» головним героєм було обрано Олівця, який буде близьким до нашої української культури та ідентичності. Він постає в образі джури у вишиванці та чобітках, що візуально закріплює національний характер образу та водночас формує позитивний емоційний зв’язок із маленькими читачами.

В науковій праці "Пропедевтика ілюстрування та створення макету книги для дітей" Легенди рідного краю" автори В. Капшук, О. Демиденко, В. Кардашов вдало зазначили: «Розкриваючи «етнічне» в ілюструванні книг ми розкриваємо себе та продовжуємо життя країни як етносу, як самовитої, незалежної держави, як єдине і неповторне явище. Використання прикладів етнічної культури Запорізького краю під час дизайн-проєктування книги та, яка стрімко розвивається та сигналізує про гостру потребу у збереженні ідентичності України, і це є назрілою проблемою, яку необхідно вирішувати кожен день» [30].

Науковець Перрі Нодельман у своїх дослідженнях звертає увагу на важливий аспект дитячої літератури: ілюстрації, які супроводжують текст, не завжди повинні бути простими або яскравими. Часто ми вважаємо, що діти потребують барвистих малюнків, аби краще зрозуміти зміст книги, проте це припущення не завжди відповідає дійсності. Діти мають здатність сприймати складніші образи, а їхнє розуміння тексту не обмежується лише тим, що вони бачать на сторінках.

Експерименти, які проводилися з метою вивчення цього феномену, показали цікаві результати. Виявилося, що надмірно деталізовані або складні

ілюстрації можуть створювати бар’єр для сприйняття інформації. Замість того щоб допомагати дитині зрозуміти текст, вони іноді відволікають увагу, змушуючи зосереджуватися на деталях зображення, а не на змісті написаного. У деяких випадках діти навіть краще сприймали текст без будь-яких малюнків, ніж у супроводі надмірно складних ілюстрацій.

Ця думка змушує нас переосмислити підхід до створення дитячих книг. Можливо, варто більше уваги приділяти змісту тексту, а ілюстрації використовувати як додатковий елемент, який не перевантажує увагу дитини? Адже діти здатні мислити глибше, ніж ми часто припускаємо. Їхній світогляд формується не лише через те, що вони бачать, але й через те, що вони читають і осмислюють.

Важливо також пам’ятати про різноманітність дітей як аудиторії. Кожна дитина унікальна, і її спосіб сприйняття інформації може кардинально відрізнятися від інших. Одні діти люблять яскраві малюнки, які допомагають їм уявити історію, тоді як інші воліють самостійно створювати образи у своїй уяві на основі тексту. Тому універсального підходу до створення дитячих книг немає потрібен баланс між текстом і візуальними елементами. П. Нодельман закликає замислитися над тим, можна краще спілкуватися з дітьми через літературу. Адже діти це надзвичайно допитливі й відкриті до нового особистості, які здатні аналізувати й інтерпретувати інформацію у спосіб, який часто дивує дорослих. Можливо, нам потрібно навчитися слухати їхні потреби та розуміти їхні можливості глибше. [31].

Виходячи з проаналізованого доробку, зоровий ряд посібника «Мова графітного олівця» побудований на основі простих, зрозумілих образів. Ілюстрації виконані у легкій, доброзичливій манері з чіткими композиціями, що допомагають дитині легко сприймати інформацію. Головний герой Олівчик Графік супроводжує читача на кожному етапі пізнання мови олівця.

У першій частині посібника поруч із Олівчиком діє дівчинка Оленка щира, допитлива дитина, яка вчиться розуміти мову графіту. Її шлях це шлях

внутрішнього зростання, відкриття власного творчого потенціалу. Через її емоції, питання та відкриття діти легко проектують власний досвід на зміст книги. Їхня взаємодія з Олівчиком створює динамічну, захоплюючу оповідь, де кожна ілюстрація має не лише естетичну, а й навчально-виховну функцію.

Таким чином, концепція зорового ряду книги поєднує етнокультурний контекст, казковість образів і навчальний потенціал, що дозволяє створити глибокий, багаторівневий продукт для розвитку майбутніх художників.

РОЗДІЛ ІІІ
ПРОЄКТУВАННЯ ПОСІБНИКА "МОВА ГРАФІТНОГО ОЛІВЦЯ"

3.1. Деталізація етапів розробки та реалізація дизайн-концепції

Під час аналізу існуючих методичних та навчально-розвивальних посібників було виявлено, що більшість із них орієнтовані насамперед на шкільне використання в межах предмета «Образотворче мистецтво». Ці видання зазвичай адресовані вчителям, викладачам, вихователям і передбачають реалізацію програмних цілей уроку: ознайомлення з основами художньої грамоти, техніками зображення, стилями та жанрами мистецтва. Структура таких посібників здебільшого побудована за логікою фронтального викладання матеріалу: пояснення – приклад – завдання.

У багатьох посібниках відсутній акцент на родинну взаємодію або самостійне творче занурення дитини за межами класу. Сучасна педагогіка все частіше підкреслює важливість неформального мистецького навчання, зокрема у форматі «дитина + батьки», де спільна творча діяльність стає інструментом розвитку, емоційної підтримки та самовираження. Проте серед наявних видань майже відсутні книги, які були б водночас методично корисними для викладачів і зрозумілими, цікавими для дітей та батьків.

Посібник «Мова графітного олівця» вирішує наступні питання: враховує вікові особливості дітей; містить доступні інструкції, авторські приклади та місце для творчості; розроблений у форматі «читач-співавтор»; підходить як для індивідуального, так і для колективного (родинного, групового, шкільного) опрацювання.

Також варто було визначитись, які ілюстрації буде використано в посібнику.

При ілюструванні книги художник повинен укладатися в певні вироблені століттями типи ілюстрацій. Залежно від мети можна виділити дві групи ілюстрацій [32]: науково-пізнавальні, до яких належать більшість ілюстрацій

наукової, науково-виробничої, навчальної та політичної літератури (плани, схеми, креслення); художньо-образні – ілюстрації у виданнях художньої літератури.

В даному посібнику були використані ілюстрації обох груп.

Ілюстрації також можуть бути: пояснюючими зображеннями до тексту, доповнюючими текст;зображеннями майже повністю самостійними, а інколи, навіть підпорядковувати собі текст [32]

Аналогічно - були використані дві групи ілюстрацій.

У залежності від розміру та положення в книзі бувають наступні види ілюстрацій [32]: фронтиспис; заставка; смугова ілюстрація (на всю сторінку); напів-смугова; розворотна (на двох сторінках); оборочна (невеликий малюнок, оточений текстом); кінцівка.

В даному посібнику були використані смугові ілюстрації, котрі розміщуються найчастіше на непарній сторінці**,** текст виключається повністю *(див. рисунок 3.1.1)*

Рисунок 3.1.1 – Смугові ілюстрації посібника «Мова графічного олівця»

Також використані оборкові (або крайові) ілюстрації. Вони невеликі за розміром, займають малу площу сторінки та вставляються в текст в різних місцях *(див. рисунок 3.1.2)*.

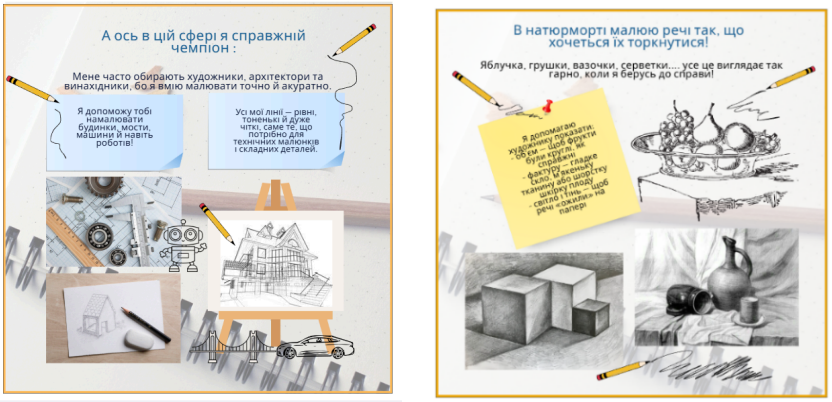

Рисунок 3.1.2 – Оборкові ілюстрації посібника «Мова графічного олівця»

Одним із ключових завдань під час реалізації дизайн-концепції посібника «Мова графітного олівця» було створення ілюстрацій у відповідній техніці. Оскільки вся подача матеріалу ведеться від імені персонажа графічного олівця, ілюстрації повинні були відповідати цій стилістиці як за змістом, так і за візуальним виконанням.

Згідно з думкою Леоніда Давиденка, художник-графік, працюючи над ілюстраціями до книги, стикається зі складним завданням відчути й передати задум автора тексту. Це стосується не лише сюжету, а й емоційного, психологічного чи навіть філософського забарвлення твору. Лінія, штрих, текстура усе це стає мовою, за допомогою якої художник комунікує з читачем [6].

Було прийнято рішення використовувати графічну техніку малюнки, виконані графітним олівцем від руки або на планшеті (у програмі Procreate) з імітацією реалістичного олівцевого штриха. Такий підхід дозволив передати фактуру олівця, продемонструвати його можливості та створити атмосферу живої, ручної роботи. Ілюстрації відігравали не лише декоративну роль, а й слугували візуальними прикладами для практичних завдань: дитина мала змогу домалювати, заштрихувати, продовжити малюнок або створити щось за мотивами поданого зразка.

Художня ілюстрація це більше, ніж просто декоративний елемент. Це міст між автором, художником і читачем, який дозволяє передати емоції, смисли й натхнення. Збереження традиційних технік у поєднанні з новітніми технологіями відкриває нові горизонти для творчості, залишаючи простір для індивідуального бачення та самовираження кожного митця. Художнє оформлення книги є важливим аспектом, що впливає на загальне враження від літературного твору і його сприйняття читачем. Як зазначає ЛДавиденко, ілюстратор повинен враховувати гармонійність кожної ілюстрації у контексті інших елементів оформлення. Це підкреслює важливість цілісного підходу до дизайну книги, де кожна деталь стає невід'ємною частиною єдиної композиції.

Книга це не лише текст, але й візуальне середовище, яке допомагає читачеві зануритися у світ твору. До поліграфічної структури можуть входити різноманітні компоненти: обкладинка, суперобкладинка, титульний аркуш, фронтиспис, шмуцтитули, ілюстрації, заставки, кінцівки, ініціали. Кожен із цих елементів здатен не лише доповнити текст, але й стати самостійним витвором мистецтва. Проте їхня справжня цінність розкривається лише тоді, коли вони працюють у гармонії один з одним.

Єдність стилю є ключовим принципом у створенні художнього оформлення. Вона досягається через використання ідентичних матеріалів та єдиного стилістичного підходу на всіх етапах роботи. Вибір стилю залежить як від змісту літературного твору, так і від особистого бачення художника. Ілюстратор має бути уважним до деталей і водночас зберігати загальну концепцію, яка відповідає духу книги. Особливості поліграфічної структури книги також відіграють важливу роль у процесі створення оформлення. Матеріали, текстури, кольори та технології друку можуть як підсилити художній задум, так і спотворити його. Тому важливо враховувати всі технічні аспекти ще на етапі розробки концепції [6].

У світі, де технології постійно розвиваються, художники-ілюстратори мають змогу експериментувати з новими форматами та підходами. Проте

основна мета залишається незмінною: створити книгу, яка стане не лише носієм інформації, а й естетичним об’єктом, здатним викликати емоції та надихати читача.

У процесі роботи над розворотами було важливо мислити категоріями цілісної сторінки й подвійного розвороту. Потрібно було чітко уявляти: як розташовуватиметься зображення відносно тексту; який елемент буде ключовим на сторінці, а які другорядними; як візуально вести дитину очима по сторінці, аби вона легко орієнтувалась у матеріалі; як гармонізуються стилістика тексту, стікерів, графіки, фону – особливо з урахуванням фону у вигляді блокнота з пружиною.

Також важливо було використати чіткі образи, прості форми, які дозволяють дитині легко повторити або доповнити ілюстрацію.

Паралельно з візуальними рішеннями відбувалося узгодження змісту з візуалом: деякі ілюстрації коригувалися відповідно до змісту розділу або практичного завдання. Наприклад, якщо у вправі йшлося про штрихування, ілюстрація мала це показувати в наочній, доступній формі.

Таким чином, розробка дизайн-концепції була тісно пов’язана з усіма етапами створення посібника: від структурування тексту до підготовки розворотів, підбору кольорової палітри, графічного оформлення, стилістики героїв і, власне, візуального стилю всього видання.

Таким чином, «Мова графічного олівця» – це не лише методичний матеріал, а творчий щоденник, майстерня для маленького художника, де кожна сторінка – це можливість побути творцем.

3.2. Розробка дизайну та ілюстрування посібника

Дитяча книжка – це універсальна скомпонована цілісна система світоглядних концепцій, котра формує загальне бачення світу в дитини й утверджує її соціальну позицію. На сьогодні вона перетворилася із складової

частини дитячої літератури в цілісний самостійний та багатофункціональний дизайн-об’єкт [3].

У процесі розробки образу головного героя Олівчика-Графіка досягалось прагнення створення персонажа, який був би не лише впізнаваним, милим і привабливим для дитини, а й мав певну глибину, символіку та культурне коріння. Це мав бути провідник у світ мистецтва, друг, співрозмовник і чарівник.

Яким мав бути такий Олівець? Просто інструментом, чи чимось більшим? Гарно підійшов образ маленького джури – веселого, допитливого, відважного, але водночас доброго і турботливого. Цей образ близький українським дітям – він нагадує про національні традиції, про силу духу, мудрість *(див. рис. 3.2.1)*

Рисунок 3.2.1 – Ілюстрація «Образ Олівчика-Графіка».

Він здобув ім’я Олівчик-Графік , що об’єднує в собі функції графітного олівця і особистості. Його форма – це класичний шестигранний олівець, але оживлений: у нього є очі, усмішка, чуб, вишивана сорочка та чобітки. Він може рухатися, жестикулювати, танцювати – тобто жити у світі книги так само активно, як і дитина, яка її читатиме.

Важливо було зробити так, щоб образ не здавався штучним чи чужим. Було опрацьовано ескізи, проведені пошуки відтворення різних емоцій персонажа, підібрані кольори, максимально наближені до палітри звичайних олівців – сіро-графітових, жовтувато-коричневих, з акцентами кольору дерева.

Ілюстрації виконувались у стилі, наближеному до дитячого малюнка, аби дитина відчувала, що теж може таке створити. Олівчик не нав’язує, не повчає зверху, а спілкується емоційно, відкрито, просто. Він запрошує: “Ходімо разом. Я покажу тобі, що можу, а ти покажи – що ти вмієш. Ми створимо цей світ разом!” Готовий варіант ілюстрації був виконаний у вигляді цифрового скетчу за допомогою програми Procreate (пензликами «Олівець HP» та «Олівець 6B») *(див. рисунок 3.2.2)*

Рисунок 3.2.2 – Паперові та цифровий скетчі «Образ Олівчика-Графіка»

Окрім головного героя був створений ще один важливий персонаж: дівчинка на ім’я Оленка. Вона є своєрідним уособленням маленького читача – допитливої, щирої, відкритої до пізнання дитини, яка вступає у діалог із книжкою, героєм, а водночас і з власною уявою.

Оленка – прототип сучасної української дитини, яка має зв’язок із національною культурою, але живе у теперішньому, актуальному світі. Вона одягнена у легку сукню з українськими мотивами – ненав’язливо, але символічно, щоб підкреслити зв’язок з рідною землею, традиціями, естетикою. Спочатку всі ілюстрації були виконані в паперовому вигляді – за допомогою простого графітного олівця, чорної гелевої ручки, акварелі, а потім перенесені в цифровий формат і доопрацьовані у програмі Procreate. Цей інструмент дав змогу зберегти ручну стилістику, але при цьому оптимізувати зображення для

макету посібника, зробити його адаптованим до друку і подання в інтерактивному середовищі *(див. рисунок 3.2.3)*

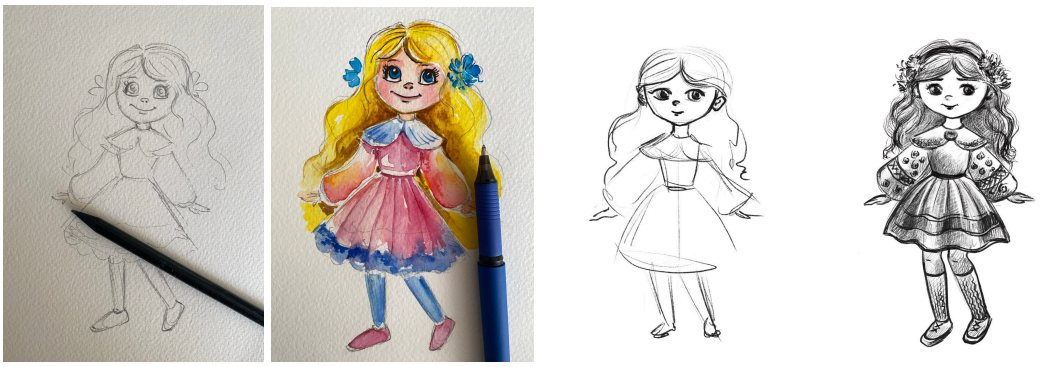

Рисунок 3.2.3 – Паперові та цифрові скетчі «Образ Оленки»

Оленка в посібнику – не лише героїня, а й своєрідне дзеркало для дитини-читача. Вона проходить шлях пізнання разом із Олівчиком. Завдяки їй книга набуває додаткового емоційного виміру – стає не просто інструкцією чи довідником, а справжньою історією про те, як народжується любов до мистецтва.

Так, за допомогою двох головних героїв – Олівчика-Графіка та дівчинки Оленки – було створено візуал, де кожна дитина зможе знайти себе, відчути натхнення і бажання творити.

Особливе місце в посібнику посідає ілюстрація, на якій зображено момент непорозуміння між Оленкою та Олівчиком-Графіком. Це своєрідна кульмінація казки, що демонструє глибокий сенс: кожен творчий шлях має свої труднощі, сумніви, моменти образ чи втрати віри в себе.

Працюючи над цією ілюстрацією, важливо було передати емоцію мовчання, самотності, тимчасового розриву зв’язку між героїнею та її улюбленим інструментом. Олівчик зображений лежачим на столі – нерухомим, «звичайним» предметом, позбавленим своєї живої сутності. У цій сцені він виглядає ніби втратив голос, характер, натхнення. Це художній прийом, що символізує – коли немає внутрішнього діалогу з дитиною, інструмент стає

просто річчю, а не джерелом творчості. Оленка – поруч, з опущеними плечима, трохи відвернена, засмучена. В її позі – образа, втома, але водночас – туга за втраченим зв’язком. Ілюстрація виконана також у стилі «графіка», з акцентом на сірі, тьмяні, графітні відтінки, що передають приглушені емоції *(див. рисунок 3.2.4)*.

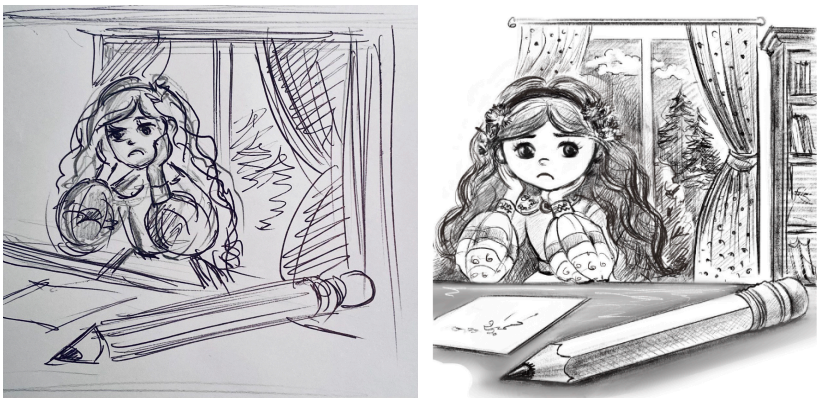

Рисунок 3.2.4 – Паперовий та цифровий скетчі
«Непорозуміння між оленкою та Олівчиком -Графіком»

Ілюстрація була спершу створена вручну – простим олівцем на папері, а потім оцифрована в Procreate. Таким чином було збережено характерну «олівцеву» текстуру та додане ледь відчутне освітлення, яке натякає: попри тимчасову кризу, надія ще жевріє.

Цей художній епізод допомагає дитині емоційно ототожнюватися з Оленкою, зрозуміти, що творчість – це не лише радість, але й пошук, сумніви, навіть конфлікти і образи. І це теж частина мистецького шляху

Наступний етап – ілюстрації, на яких показано момент підтримки з боку бабусі та примирення Оленки з Олівчиком-Графіком. Ці фрагменти мали на меті підкреслити цінність родинної підтримки, важливість довіри, відкритого діалогу та сили вибачення в процесі творчого зростання.

У першій частині – Оленка з бабусею. Композиція побудована так, щоб передати затишок, тепло й турботу. Бабуся не навчає зверхньо – вона ніжно

обіймає Оленку, слухає, розуміє. Тут показано глибокий зв’язок поколінь, мудрість і спокій, які не нав’язуються, а просто є.

Другу частину присвячено моменту примирення. Оленка сидить за столом, тримаючи в руках Олівчика. В її позі – щирість, відкритість. Вона знову звертається до нього, як до живого. В її очах радість і надія.

Візуально сторінки гармонійно поєднані – вони є продовженням одна однієї і спонукають читача пофантазувати: «А що ж буде далі?» Обидві ілюстрації також створювались вручну – олівцем на папері. Спочатку були ретельно пропрацьовані міміка, жести, деталі інтер’єру, щоб кожна лінія підсилювала настрій *(див. рисунок 3.2.5)*.

Рисунок 3.2.5 – Цифрові скетчі: «Підтримка бабусі»,
«Примирення Оленки і Олівчика»

Потім у програмі Procreate були допрацьовані гама відтінків графічного олівця, зберігаючи ефект «ручної» техніки – з м’якими тінями, легким зерном і переходами тону *(див. рисунок 3.2.6)*

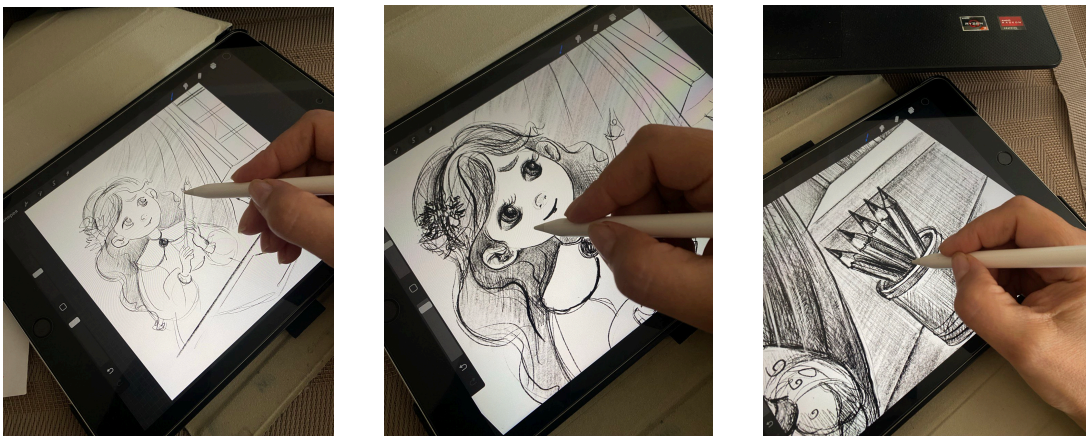

Рисунок 3.2.6 - Процес творення цифрової ілюстрації в програмі Procreate

Тут дитина вчиться не боятися емоцій, вміти просити про допомогу, цінувати підтримку близьких і розуміти, що творчість – це насамперед довіра й відкрите серце.

Фінальна сцена візуального сторітелінгу казки – це візуальна кульмінація та емоційна розв’язка історії дружби Оленки й Олівчика-Графіка. На цій сторінці відображено, як герої остаточно порозумілися, пробачили одне одного і відновили важливий невидимий зв’язок, що поєднує дитину та її натхнення. У композиції ілюстрації Оленка й Олівчик тримаються за руки – вони стоять поруч, усміхнені, сповнені радості. В їхніх позах – легкість і внутрішнє світло. Важливо було показати не лише примирення, а саме радість від того, що вони знову разом творять. Позаду героїв – багато малюнків, створених Оленкою. Вони прикріплені до стіни – це не лише елемент декору, а підтвердження того, що в цій оселі панує творчість.

Ілюстрація також спочатку була створена як паперовий скетч, а потім як цифровий у програмі Procreate *(див. рисунок 3.2.7)*

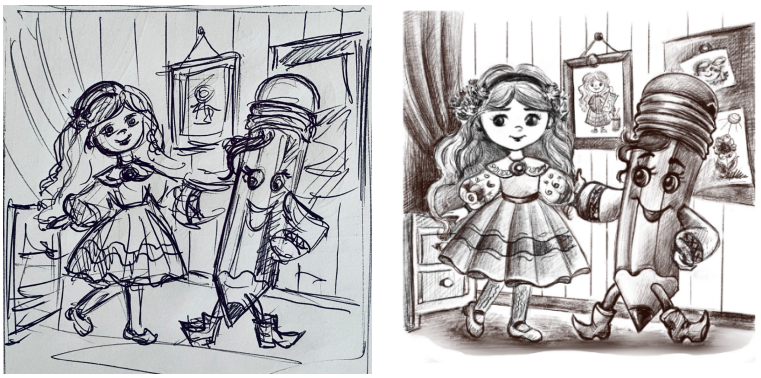

Рисунок 3.2.7 – Цифровий і паперовий скетчі «Знову друзі»

До кожної ілюстрації першої частини посібника «Мова графітного олівця» була створена відповідна текстова сторінка, що розміщувалася поруч або у вигляді розвороту. Робота над текстовими сторінками здійснювалася у редакторі Canva, що дозволило поєднати графічну мову з художнім дизайном.

Для оформлення було обрано теплу та світлу кольорову гаму, яка відповідає загальному настрою посібника й підсилює відчуття затишку, доброзичливості та відкритості до спілкування. Основні кольори: #ffde95 – колір фону – небо – має жовто-коричневий відтінок і створює атмосферу м’якості; #ffffff – білий колір, використаний для зображення хмаринки, на якій розміщується текст казки; кольори для стилізації образу простого олівця: #ffeebd4 – підгострена частина олівця, #f2bc2a – колір основи корпусу, #db3349 – яскравий червоний – стирачка , #000000 – насичений чорний, що використовується для деталей і самого графітного стрижня.

За допомогою функції «Інструменти» (Draw Tool) у Canva також застосовувався цифровий олівець чорного кольору (#000000), яким виконувалися довільні лінії, штрихи, візерунки – як фонові декоративні елементи або візуальні «підказки» до сюжету казки. Ці лінії створювали відчуття ручної роботи, спонтанності та живого діалогу, або вказували, на що потрібно звернути увагу.

Особливу роль відігравав елемент хмаринки, яка стала стилістичним маркером для подачі тексту. Текстовий фрагмент кожної сторінки розміщувався

безпосередньо на фоні хмаринки білого кольору, що візуально виділяло його з-поміж загального тла та полегшувало читання. Розміри та розміщення хмаринки варіювалися залежно від композиції і настрою сторінки: вона могла бути більш витягнутою, округлою або асиметричною, що додавало варіативності й динаміки до сторінок посібника.

Для оформлення тексту в посібнику «Мова графітного олівця» було обрано шрифт Borsok для заголовків. Його плавні, декоративні форми надали виразності заглавним літерам, підкреслюючи казковий настрій видання. Розмір шрифту змінювався залежно від композиції сторінки, дотримуючись балансу між зображенням і текстовим блоком *(див. рисунок 3.2.8)*

Рисунок 3.2.8 – Сторінки з текстовим полем.

Основні кольори заголовків – теплий жовтий (#f79f25) і ніжний блакитний (#73add6) – органічно поєднувалися між собою, утворюючи гармонійну кольорову пару. Ці кольори підтримувалися у всіх візуальних елементах посібника, зокрема в ілюстраціях, деталях одягу персонажів, декоративних обрамленнях, а також у графічних елементах, які з’являлися упродовж розповіді.

Основний текст казки було виконано шрифтом Arima Madurai кольору #162144 – насичений темно-синій відтінок, який асоціюється з графітним

слідом олівця. Такий вибір кольору та шрифту створює ефект, ніби сам герой посібника – Олівчик Графік власноруч записав свою історію для читача.

До сторінок також були додані графічні елементи, що відповідали змісту розповіді. Вони виконували роль візуальних підказок, доповнюючи сюжет і створюючи цілісну візуально-текстову композицію. Таким чином, кожна сторінка поєднувала в собі художній образ, текстову частину й інфографічні елементи, що разом формували наочну, зрозумілу й емоційно наповнену історію для дитини.

Розглянемо декілька прикладів текстових сторінок посібника *(див. рисунок 3.2.9)*.

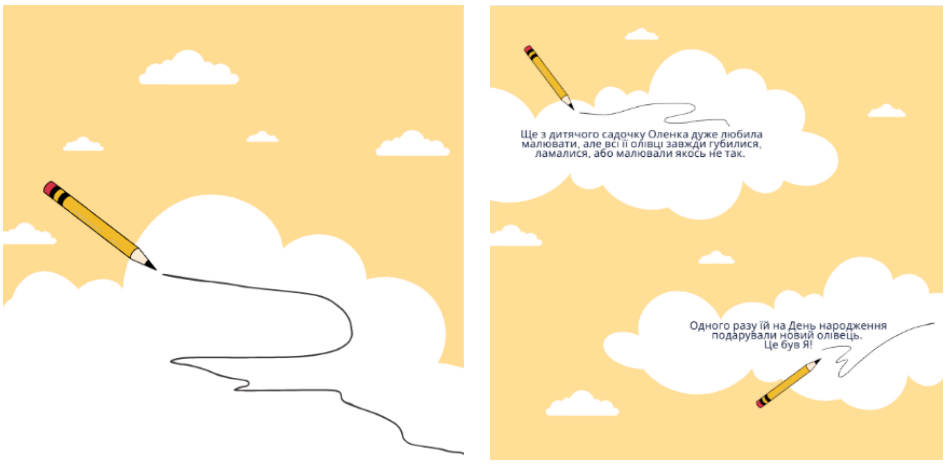

Рисунок 3.2.9 – Сторінки з текстовим полем (небо, елементи «хмаринка», «простий олівець», інструмент «чорний олівець»)

Після завершення розробки сторінок, отриманий результат було вміщено у додатку Б для візуалізації проектної діяльності *(див. Додаток В, рис. В.1 - В.31)*.

У **другій частині** посібника «Мова графітного олівця» було поєднано теоретичний матеріал із практичними завданнями, що вимагало особливої уваги до зручного та водночас естетично привабливого дизайну. Візуальна подача цієї частини мала не лише допомогти краще засвоїти матеріал, але й підтримати загальну стилістику посібника, натхненну образом головного героя – Олівчика Графіка.

З метою створення ефекту живого, практичного зошита, було обрано дизайн, який імітує торець блокнота з пружинкою. Такий елемент фону допомагає викликати асоціацію з учнівськими або художніми записниками, де дитина чи юний художник веде власні творчі нотатки. На цьому фоні візуально розміщено простий олівець, що ніби лежить зверху сторінки, та довільні лінії, які продовжують «розмову» героя – Олівчика – із читачем *(див. рисунок 3.2.10)*.

Рисунок 3.2.10 – Фон підложки до і після

Для побудови кольорової гами було використано світлі, теплі та м’які відтінки: темно-графітовий: #332c31, коричнево-теплий: #a0776b, сірий з теплим відтінком: #89888c, світлий бежево-сірий: #d0cfc8, молочно-білий: #e4e5e1 *(див. рисунок 3.2.11)*

Рисунок 3.2.11 – Палітра кольорів для фону другої частини посібника

Інформаційні блоки теоретичних пояснень були розміщені у вигляді елементів із застосунку Canva «стік-паперів», які додали легкості та різноманітності композиції. Їхні кольори теж було ретельно підібрано: блакитні відтінки: #bed2e4, #d1e4f6, #dbebfb; жовті та жовто-лимонні: #fde242, #fdea57,

#fbd735, #f3e376, #fef6b6, #ec961d; бежеві й тілесні: #c4acac, #edd9bb, #ebd5b7 *(див. рис. 3.2.12)*.

Рисунок 3.2.12 – Інформаційні блоки з теоретичним поясненням

Акцентний червоний (використаний інколи для важливих деталей): #db1c26 *(див. рисунок 3.2.13)*

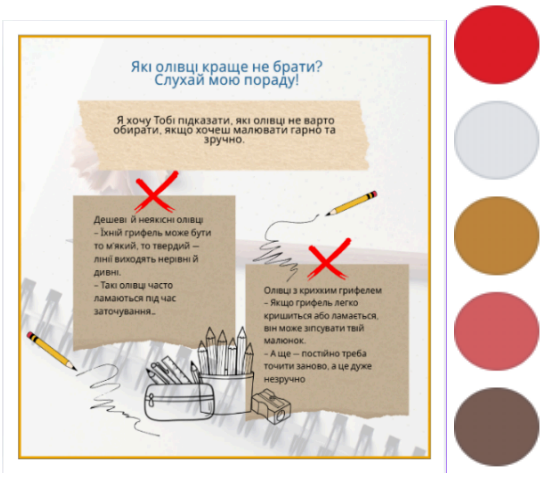

Рисунок 3.2.13 – Інформаційні блоки з теоретичним поясненням

Усі ці елементи створювали враження дружнього, живого простору, де читач не просто читає теорію, а веде власний творчий щоденник разом з Олівчиком Графіком.

Окрему увагу було приділено ілюстраціям. Частина візуальних елементів була створена за допомогою онлайн-платформи Canva, де були дібрані відповідні тематичні ілюстрації для підтримки змісту. Інша частина – оригінальні власні малюнки, виконані вручну графічним олівцем, які стали мотивуючим аспектом для юних читачів та їх батьків *(див. рисунок 3.2.14)*

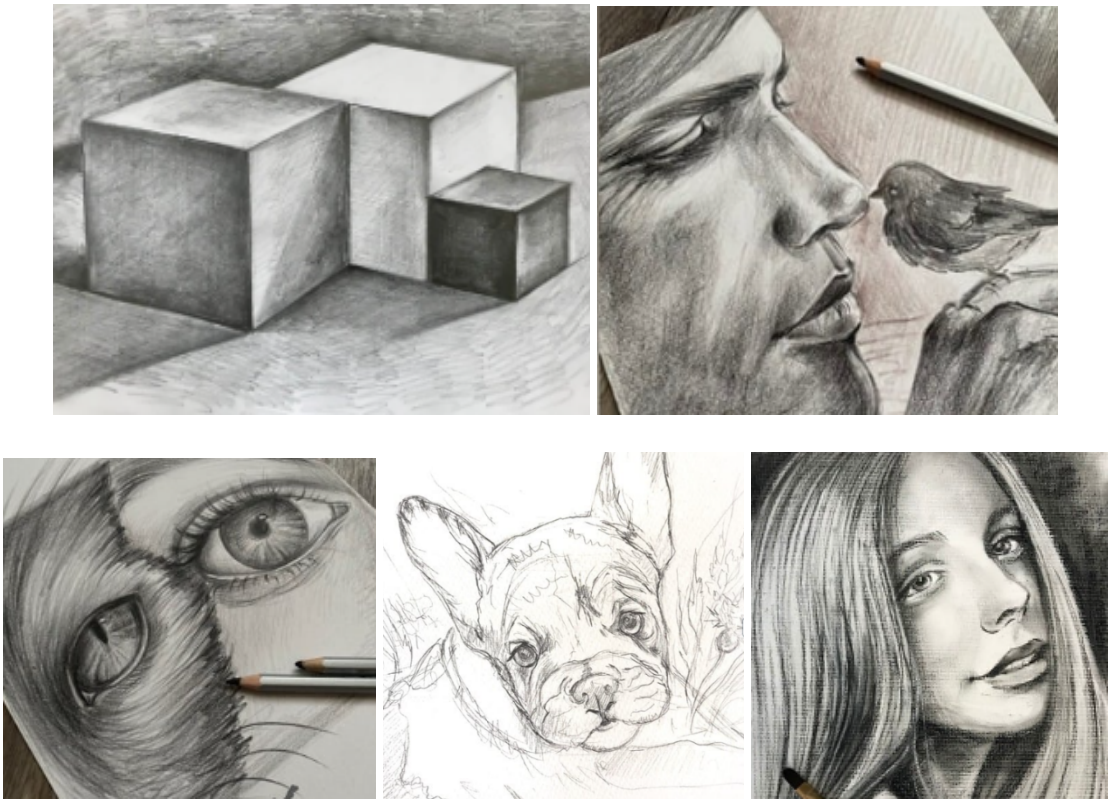

Рисунок 3.2.14 – Оригінальні власні малюнки , виконані графічним олівцем

Для творчих вправ (домалювання та штрихування) були створені спеціальні зображення – фактура волосся, квіточки, метелики, хмаринки, яблуко – які юний художник мав змогу завершити самостійно. Ці малюнки були виконані як від руки, так і за допомогою графічного планшета в програмі Procreate *(див. Додаток Б)*

Такий підхід дозволив зробити подачу матеріалу водночас естетично привабливою, зрозумілою, зручною у використанні та мотивуючою до практики. Кожен елемент – від фону до розміщення тексту – спрямований на те, щоб підтримати атмосферу діалогу між читачем і головним героєм – простим олівцем, який розкриває перед дітьми свою чарівну мову.

3.3. Проєктування обкладинки

Обкладинка посібника відіграє важливу роль у сприйнятті видання майбутнім читачем. Вона є «обличчям» книги та першою візуальною точкою контакту, яка повинна викликати інтерес, але водночас не перевантажувати враження від змісту.

Оскільки даний посібник насичений графічними ілюстраціями, творчими завданнями та казковими сюжетами, було прийнято рішення оформити обкладинку у мінімалістичному стилі. Такий підхід дозволяє зосередити увагу на змісті, не відволікаючи на надмірну декоративність.

Для створення обкладинки було використано графічний редактор Canva, який забезпечує широкий вибір інструментів для візуального дизайну. Основними візуальними елементами стали: хмаринка, як символ уяви, легкості, мрій та творчого польоту думки; простий олівець з лініями різного характеру, що уособлює головного героя посібника – Олівця Графіка, а також символізує свободу художнього вираження.

Фоновий колір обкладинки обрано такий самий, як і на сторінках посібника – теплий жовтий відтінок (#ffde95). Він створює відчуття затишку, доброзичливості та позитиву, а також забезпечує візуальну цілісність усього видання.

Типографіка також відіграє значну роль у формуванні візуального стилю. Для назви посібника був обраний декоративний шрифт Borsok, який поєднує читабельність із творчим характером.

Заголовок виконано червоним кольором (#c40c0c) – як акцентний елемент, що привертає увагу та викликає асоціації з енергією, активністю й художнім натхненням. Підзаголовок – білим (#ffffff), що надає легкості та гармонійно контрастує з теплим фоном *(див. рисунок 3.3.1)*

Рисунок 3.3.1 – обкладинка посібника «Мова графітного олівця»

На звороті посібника розміщений короткий текст, який знайомить читача з темою, призначенням та унікальністю видання. Ознайомившись з ним, читач розуміє, на яку цільову аудиторію він орієнтований і які користь несе.

Таким чином, обкладинка несе не лише естетичне, а й символічне навантаження, відображаючи ідею дитячого посібника для майбутніх художників та підкреслюючи його національно-культурний і педагогічний контекст.

Після завершення розробки обкладинки, отриманий результат було вміщено у мокапи для візуалізації проектної діяльності (див. додаток Г).

ВИСНОВКИ

У рамках курсової роботи було здійснено аналіз наукових публікацій, фахових методичних джерел, а також сучасних інтернет-ресурсів, пов’язаних із темою створення навчально-пізнавальних посібників для дітей. Особлива увага приділялась питанням ілюстрування, візуалізації навчального контенту та методикам розвитку творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку. На основі опрацьованого матеріалу було створено авторський посібник «Мова графічного олівця», який поєднує у собі елементи казкової розповіді, методичні рекомендації та художні ілюстрації. Завданням було створити такий посібник, який би сформував фундамент графічного мислення у дітей, поєднуючи знання, культуру та емоційний зв'язок з головним героєм.

Макет посібника розроблено з урахуванням вікових особливостей цільової аудиторії, сучасних тенденцій графічного дизайну та принципів дитячої ілюстрації. Візуальна структура, композиційне розміщення матеріалу, шрифтова пара (Borsok та Arima Madurai), а також палітра кольорів були обрані для створення яскравого, емоційно-залученого та пізнавального середовища.

Особливу увагу приділено стилізації головного персонажа – олівчика на ім’я Графік, який виступає провідником для читача у світі малювання. Його образ був продуманий як дружній і впізнаваний, здатний викликати довіру у дитини та стимулювати інтерес до пізнання. Через комунікацію з персонажем дитина дізнається про будову олівця, маркування твердості, особливості штрихування та тонування.

Було здійснено огляд і аналіз аналогічних видань, на основі чого визначено ключові вимоги до оформлення посібників для дітей: наочність, доступність викладу, поєднання тексту та ілюстрації, інтерактивність. Проведено порівняльний аналіз з українськими та зарубіжними виданнями, що дозволило чіткіше сформувати авторську концепцію.

Також були розглянуті технічні аспекти макетування посібника: від вибору платформ (Canva, Procreate) до налаштування композицій на кожному розвороті. Обкладинку виконано у мінімалістичному стилі з виразними кольорами, що віддзеркалює ключову ідею всього посібника – простота як основа творчості.

Таким чином, курсова робота охоплює усі ключові етапи створення авторського посібника – від попереднього аналізу до практичної реалізації макету. Створений продукт – «Мова графічного олівця» – є прикладом навчального видання, що не лише передає теоретичні знання, а й надихає дитину на власну художню творчість, показуючи цінність простих інструментів у мистецтві. Посібник поєднує в собі педагогічну цінність, авторський художній стиль та культурно-естетичну складову. Він може стати основою для створення подібних навчальних видань, присвячених іншим художнім матеріалам. Його структура – поєднання казкової форми викладу, живого персонажа та практичних завдань – довела свою ефективність у зацікавленні дітей і формуванні базових художніх навичок. Такий підхід може бути адаптований для ознайомлення з аквареллю, пензлями, вуглем, тушшю чи кольоровими олівцями, допомагаючи майбутнім митцям краще розуміти властивості матеріалів та навчатися творчо й усвідомлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жосан О. Шкільна навчальна література: теорія і практика : навч. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.

2. Котлова Л. Загальні вимоги до змісту та оформлення навчальних посібників та навчально-методичної літератури : метод. рек. 2014. 56 с.

3. Єфімова М. Дизайн дитячої книги України: проектно-художні принципи і засоби. 2015. 19 с.

4. Гайдамака О. Викладання мистецтва у 5-му класі: методичні аспекти. *Мистецтво та освіта*. 2022. № 3 (105). С. 36–42.

5. Белічко Н. Українська книжкова графіка 50–70-х років XX ст. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2003. Вип. 8. С. 126–141.

6. Давиденко Л. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* 2014. № 12. С. 115–118.

7. Єфімова М. Типологія дитячої книги. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Т. 20, ч. 2. С. 143–147.

8. Єфімова М. Інноваційні технології проектування і виробництва дитячої книги. *Вісник ХДАДМ : зб. наук. пр.* / за заг. ред. В. Я. Даниленка. Харків : ХДАДМ, 2015. Вип. 7. С. 28–32.

9. Aakhus M. Communication as Design. *Communication Monographs*. 2007. Vol. 74, no. 1. P. 112–121.

10. Пітеніна В. Стилістичні особливості ілюстрування книжки для дітей в Україні першої третини XX століття : дис. ... канд. мистецтвознавства. 2021.

11. Никоненко Т. Культурологічні передумови розвитку української графіки XX століття. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (23 квітня 2020 р., м. Київ, КНУТД). Т. 1. Київ, 2020. С. 53–56.

12. Mukosiyenko K., Kravchenko O. Functions and Features of Design and Illustration in the Context of a Children's Edition. *The 1st International Scientific and Practical Conference "European Scientific Congress"* (February 20–22, 2023). Madrid : Barca Academy Publishing, 2023. P. 324–469.

13. Дорошенко А. Методичні аспекти викладання і створення книжкової ілюстрації. 2023. 58 с.

14. Duncan R., Smith M., Levitz P. The Power of Comics: History, Form, and Culture (2nd ed.). Bloomsbury Academic, 2015. 337 p.

15. Андрющенко Т. Ілюстрування: метод. рек. до самостійної роботи студентів спец. 186 «Видавництво та поліграфія». 2019.

16. Пушкар О., Андрющенко Т., Пушкарь А. Ілюстрування : навч. посіб. 2015.

17. Красовська О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Львів : Новий Світ – 2000, 2020. 152 с.

18. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів / Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 19.2. С. 4–10.

19. Золотарьова А., Зінченко В. Концепція НУШ очима вчителів в інноваційному просторі. *The 12th International Scientific and Practical Conference "Innovations and Prospects in Modern Science"* (November 20–22, 2023). Stockholm : SSPG Publish, 2023. P. 387–912.

20. Chute H. Graphic Women: Life Narrative and Contemporary Comics. New York : Columbia University Press, 2010. 297 p.

21. Агєєнко Т. «Образотворче мистецтво з методикою навчання» як засіб формування фахових компетентностей майбутніх педагогів-організаторів культурно-дозвіллєвої діяльності. *Соціально-гуманітарний вісник.* 2020. № 31. С. 24–26.

22. Тадем Е. 50 креативних ідей малювання олівцем / уклад. Д. Джонсон. Київ : Ранок, 2021. 96 с. URL: https://www.yakaboo.ua/ua/50-kreativnih-idej-maljuvannja-olivcem.html (дата звернення: 23.04.2025).

23. Dodson B. Drawing Nature for the Absolute Beginner: A Clear and Easy Guide to Drawing Landscapes and Nature URL: https://books.google.com/books?id=AYpbBAAAQBAJ (дата звернення: 25.04.2025).

24. Dodson B. Keys to Drawing URL: https://www.google.com.ua/books/edition/Keys_to_Drawing/GhZjDwAAQBAJ (дата звернення: 25.04.2025).

25. Додсон Б. Ключі до мистецтва рисунка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. URL: https://www.yakaboo.ua/ua/kljuhi-do-mistectva-risunka.html (дата звернення: 23.04.2025).

26. Barrington V. How to Draw Everything: The Book That Proves Anyone Can Be an Artist. London : Capella, 2006. 352 p. URL: https://archive.org/details/howtodraweveryth0000barb (дата звернення: 24.04.2025).

27. Smith J. 15-Minute Art Drawing: Learn to Draw in Just 15 Minutes a Day. London : Ilex Press, 2021. 128 p.

28. Жосан О. Теорія і практика підручникотворення: історія та сучасний стан / Український шкільний підручник у європейському вимірі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 2009. С. 21–22.

29. Ємець А. Проблеми побудови і реалізації курсу «Дитяча література» в сучасному педагогічному ВНЗ. 2009. 11 с.

30. Кардашов В., Демиденко О., Капшук В. Пропедевтика ілюстрування та створення макету книги для дітей «Легенди рідного краю». *The World of Science and Innovation: 3rd Int. sci. and pract. conf.* (October 14–16, 2020). London : Cognum Publishing House, 2020. С. 308–318.

31. Качак Т. Б., Круль Л. М. Сучасні українські книжки-картинки для дітей: ключові теми і образи.*Закарпатські філологічні студії.* Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 35. С. 290–296.

32. Корніх М. Українська книжкова ілюстрація в контексті розвитку європейської графіки: магістерська робота / наук. кер. Р. О. Пильнік. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 129 с.

33. Кочура О. Я малюю предмети (Малювалка для малят). Харків : Ранок, 2025. 40 с.

34. Швейк С. Будь художником щодня. Київ : КМ-БУКС, 2023. 144 с.

35. Carroll H. Be a Super Awesome Artist: 20 Art Challenges Inspired by the Masters. London : Frances Lincoln Children's Books, 2021. 80 p.

36. Кодлюк Я., Погонець І. Навчальний посібник для молодших школярів: наукові підходи до розроблення та створення. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.* Серія: Педагогіка. 2023. № 1.1. С. 77–84.

37. Дейволт Д. День, коли олівці втекли / іл. О. Джефферс ; пер. з англ. І. Бондаренко. Київ : Читаріум, 2019. 40 с.

38. Дейволт Д. День, коли олівці повернулись/ іл. О. Джефферс ; пер. з англ. І. Бондаренко. Київ : Читаріум, 2020. 48 с.

39. McCully J. 23 Ways to Be a Great Artist. Lake Mary, FL : Walter Foster Jr., 2020. 96 p.

40. Міллінгтон Ґ. Ця книжка зробить тебе митцем. Київ : ArtHuss, 2021. 112 с.

41. Макущенко М. Таємне життя дивозвірів Марії Примаченко / тексти П. Дорошенко, І. Мелешкіна, Ю. Кавтарадзе ; іл. О. Кузнєцова. Київ : Видавництво Старого Лева, 2021. 64 с.

42. Андершен К. Ліннея в саду художника. Київ : Каламар, 2018. 32 с.

43. Буше Ж. Слоносторія мистецтв: Подорож у світ живопису, архітектури, музики та кіно. Київ : ArtHuss, 2021. 88 с.

44. Роуз Л. Як загубилися в музеї. Київ : Читаріум, 2021. 32 с.

45. Секанінова Ш. Магічний музей. Найвідоміші картини світу. Харків : Ранок, 2020. 64 с.

46. Секанінова Ш. 33 найвідоміші картини та скульптури, які варто знати. Харків : Ранок, 2020. 72 с.

47. Програми та навчально-методичні матеріали з мистецтва для НУШ URL: https://curator.in.ua/programy/ (дата звернення: 23.04.2025).

ДОДАТОК А

Дитячі видання, присвячені мистецтву

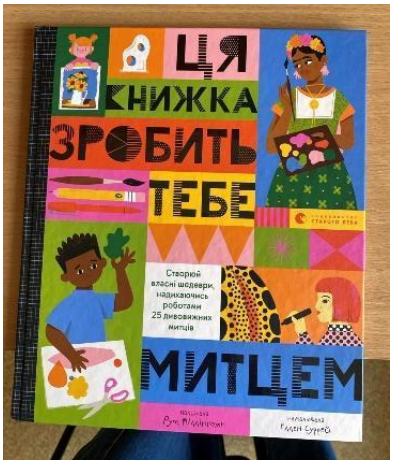

Рисунок А.1 – М. Ґут. «Ця книжка зробить тебе митцем. Створюй власні шедеври, дізнавайся про стиль і техніку та дій, як справжній митець»

Рисунок А.2 – М. Макущенко, «Таємне життя дивозвірів Марії Примаченко»

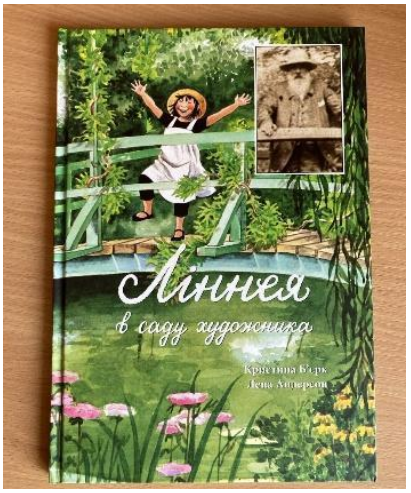

Рисунок А.3 – К. Андершен, «Ліннея в саду художника»

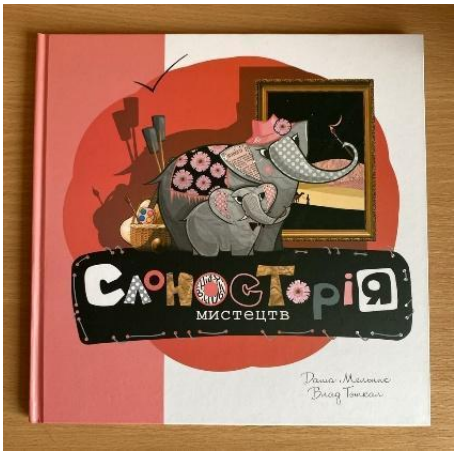

Рисунок А.4 – Ж. Буше, «Слоносторія мистецтв: Подорож у світ живопису, архітектури, музики та кіно»

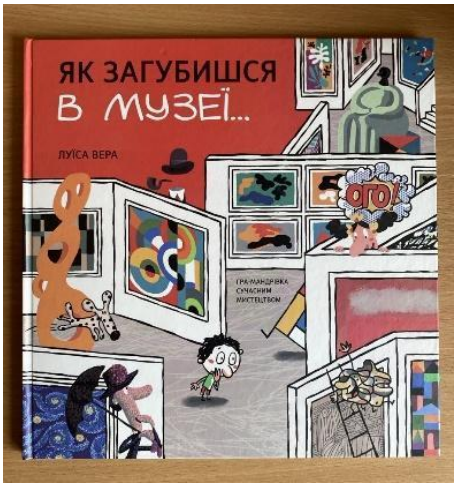

Рисунок А.5 – Л. Роуз, «Як загубилися в музеї»

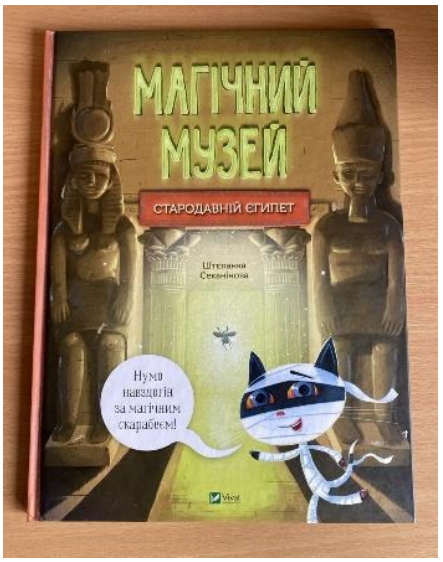

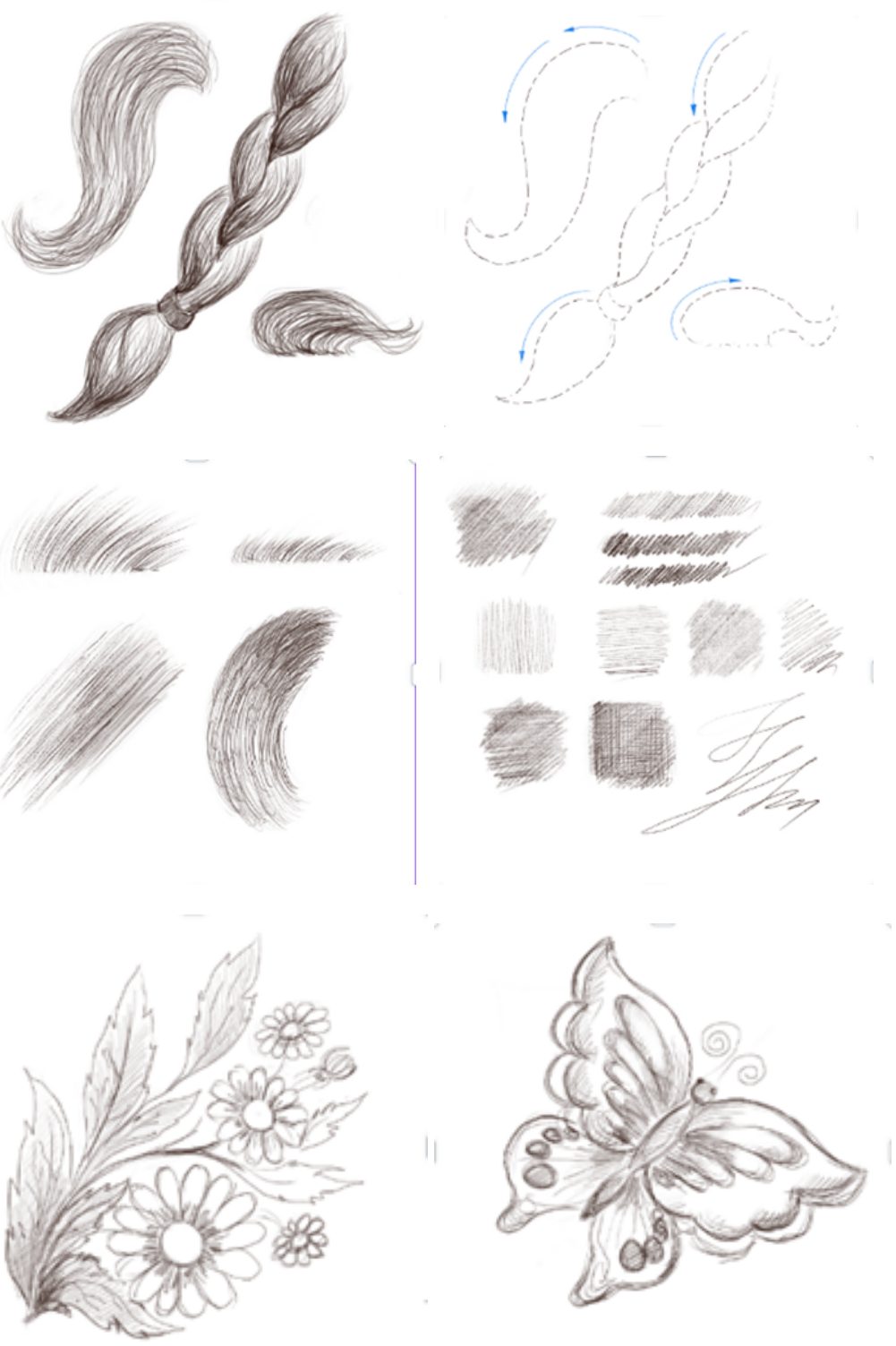
Рисунок А.6 – Ш. Секанінова, «Магічний музей. Найвідоміші картини світу»

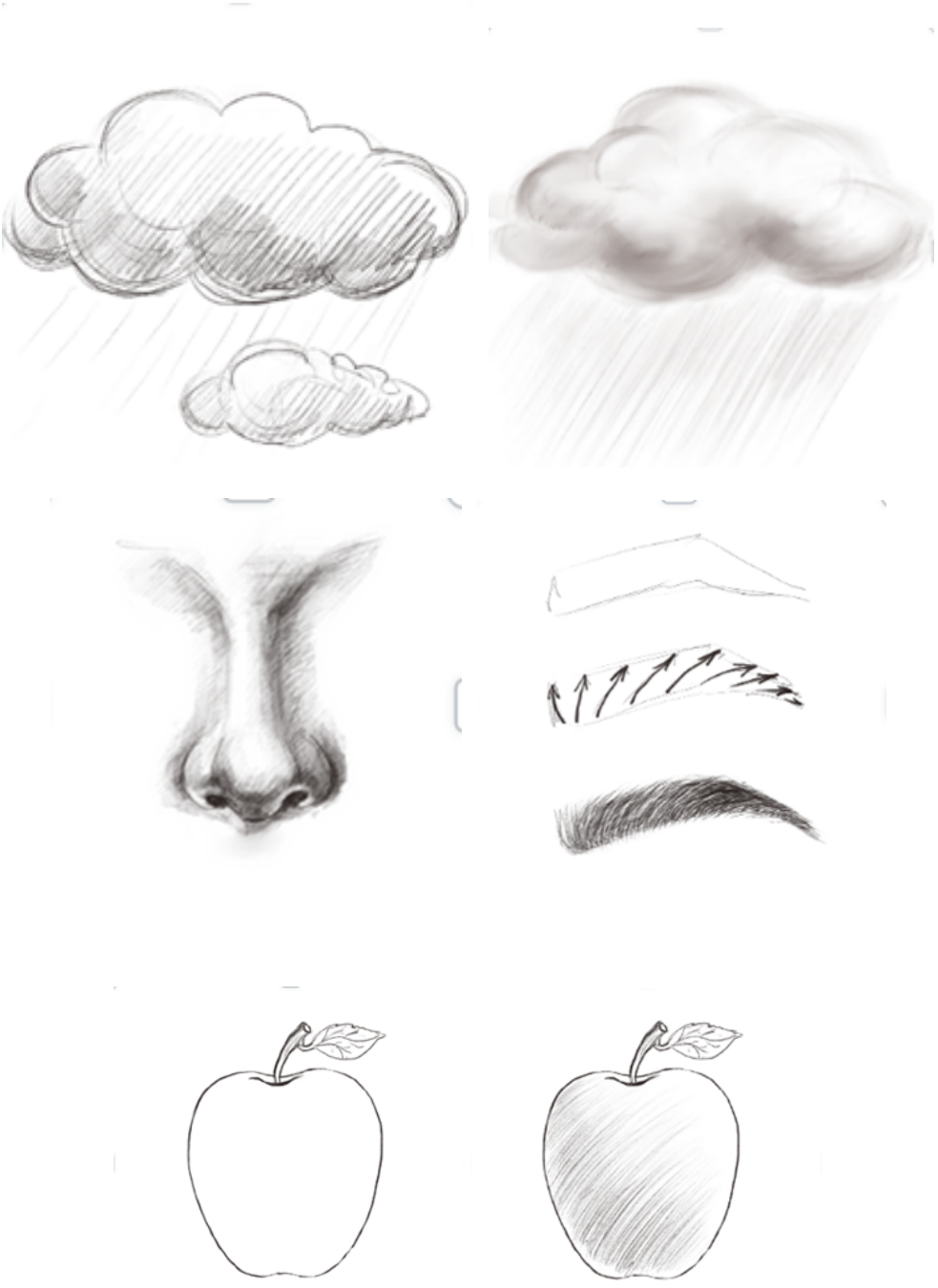

Рисунок А.7 – Ш. Секанінова, «33 найвідоміші картини та скульптури, які варто знати»

ДОДАТОК Б

Оригінальні малюнки, виконані на планшеті

ДОДАТОК В

Розгорти книги

Рисунок В.1 – Обкладинка посібника

Рисунок В.2 – Форзац

Рисунок В.3 – Сторінки 1 та 2

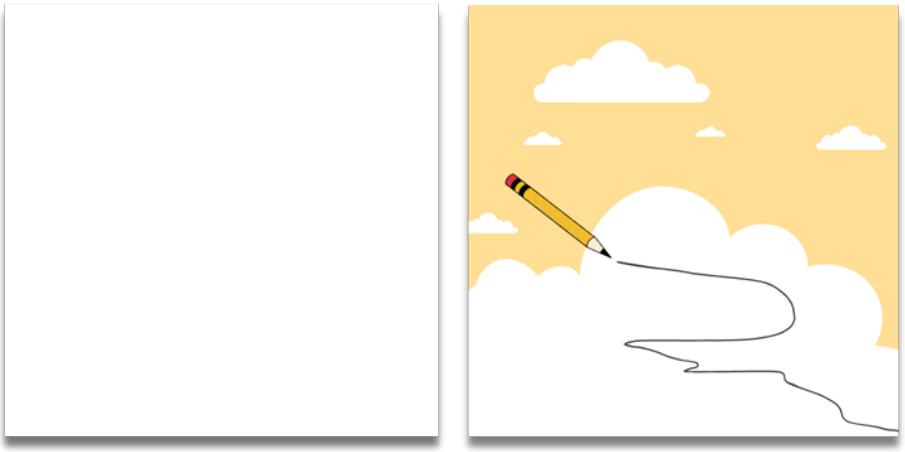

Рисунок В.4 – Сторінки 3 та 4

Рисунок В.5 – Сторінки 5 та 6

Рисунок В.6 – Сторінки 7 та 8

Рисунок В.7 – Сторінки 9 та 10

Рисунок В.8 – Сторінки 11 та 12

Рисунок В.9 – Сторінки 13 та 14

Рисунок В.10 – Сторінки 15 та 16

Рисунок В.11 – Сторінки 17 та 18

Рисунок В.12 – Сторінки 19 та 20

Рисунок В.13 – Сторінки 21 та 22

Рисунок В.14 – Сторінки 23 та 24

Рисунок В.15 – Сторінки 25 та 26

Рисунок В.16 – Сторінки 27 та 28

Рисунок В.17 – Сторінки 29 та 30

Рисунок В.18 – Сторінки 31 та 32

Рисунок В.19 – Сторінки 33 та 34

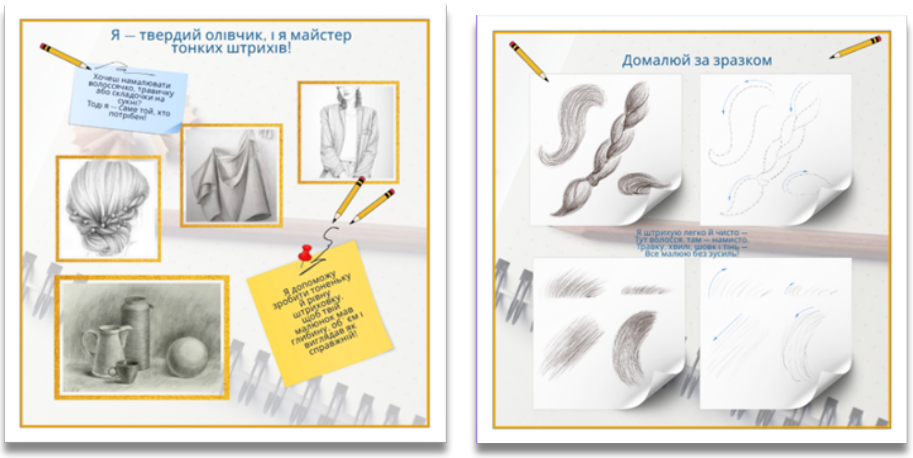

Рисунок В.20 – Сторінки 35 та 36

Рисунок В.21 – Сторінки 37 та 38

Рисунок В.22 – Сторінки 39 та 40

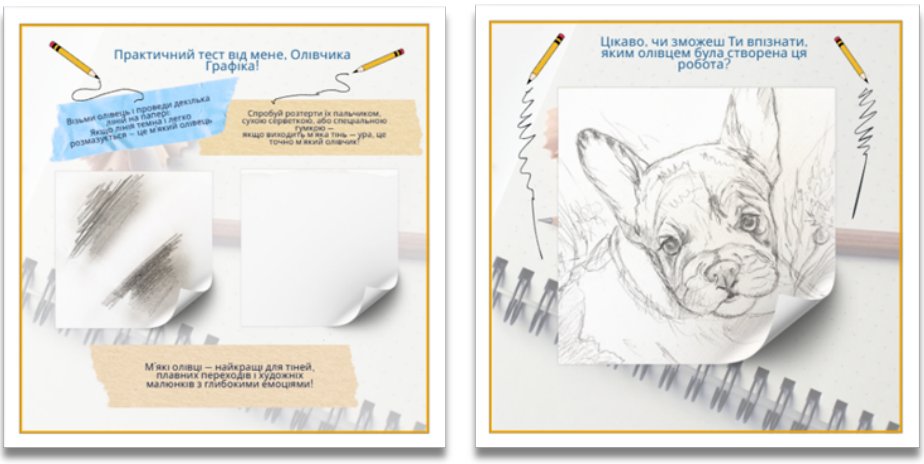

Рисунок В.23 – Сторінки 41 та 42

Рисунок В.24 – Сторінки 43 та 44

Рисунок В.25 – Сторінки 45 та 46

Рисунок В.26 – Сторінки 47 та 48

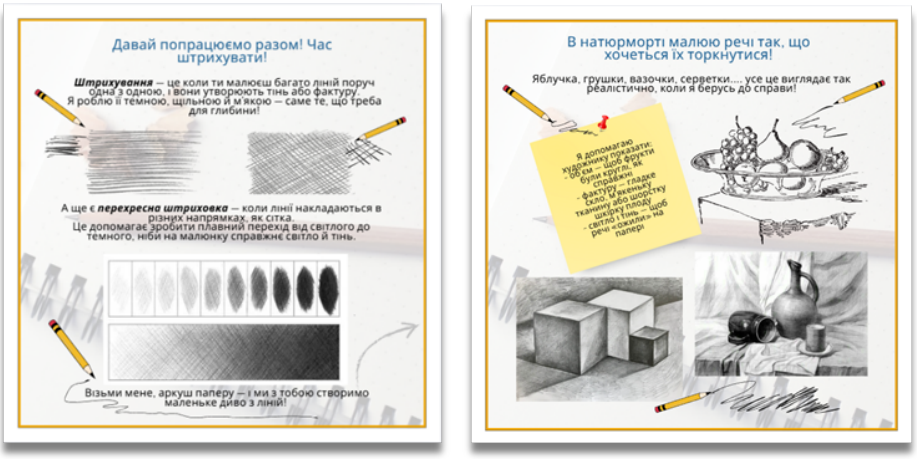

Рисунок В.27 – Сторінки 49 та 50

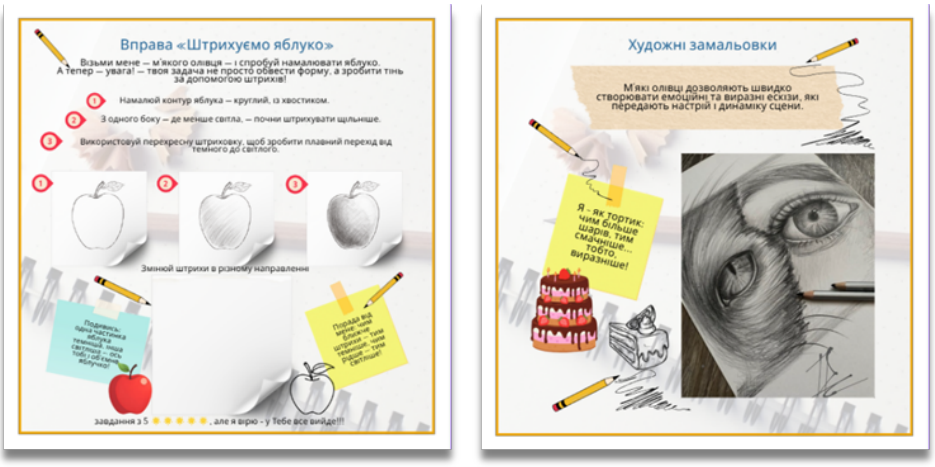

Рисунок В.28 – Сторінки 51 та 52

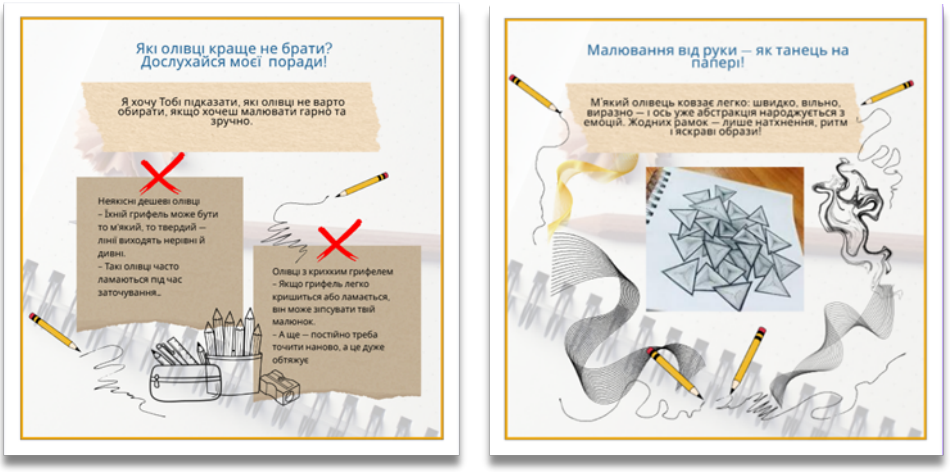

Рисунок В.29 – Сторінки 53 та 54

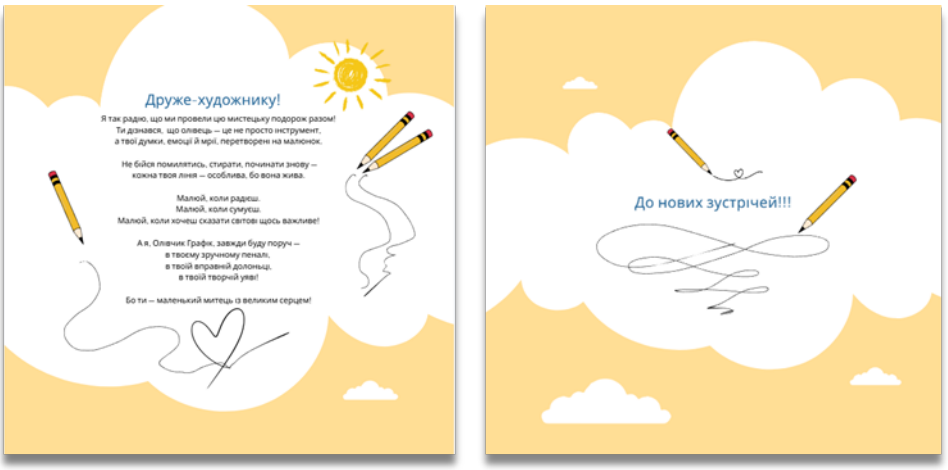

Рисунок В.30 – Сторінки 55 та 56

Рисунок В.31 – Сторінки 57 та 58

ДОДАТОК Г

Мокапи розробки

